

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В. Н. КАРАЗІНА

Економічний факультет
Кафедра міжнародної економіки та світового господарства

Реєстр № _____

Нормоконтролер

«До захисту»

В.о. зав. кафедри

к. е. н., доц. Шуба Т. П.

СВІТОВИЙ РИНОК КАВИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Кваліфікаційна робота бакалавра

Виконала:
студентка 4-го курсу
першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти
денної форми навчання
гр. ЕМ-41

Анастасія ДАНИЛОВА

Науковий керівник:
старший викладач

Ірина ДІДОРЧУК

Харків – 2025

ЗМІСТ

Стор.

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади дослідження сучасного стану світового ринку кави	7
1.1. Сутність та структура світового ринку кави	7
1.2. Еволюція світового ринку кави	20
1.3. Учасники світового ринку кави.....	25
Висновки до розділу 1.....	39
РОЗДІЛ 2. Сучасний стан та перспективи розвитку світового ринку кави	41
2.1. Аналіз сучасного стану світового ринку кави	41
2.2. Провідні виробники кавової індустрії в світі	52
2.3. Перспективи розвитку світового ринку кави	62
Висновки до розділу 2	72
ВИСНОВКИ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	82

ВСТУП

Актуальність теми. Світовий ринок кави посідає провідне місце серед аграрних експортноорієнтованих секторів, поступаючись лише нафті серед сировинних товарів. Для багатьох країн Латинської Америки, Африки та Південно-Східної Азії його розвиток є визначальним для стабільності економіки, зайнятості та валютних надходжень.

У сучасних умовах світовий ринок кави характеризується глибокими структурними змінами, детермінованими комплексом взаємозалежних факторів. Серед них виділяються: модифікація споживчих переваг, з акцентом на спеціалізовані та преміальні сорти; прогрес у сфері логістики; діджиталізація торговельних операцій; та поступовий перехід до екологічно стійких моделей виробництва. Додатковий вплив здійснюють волатильність світових цін, запровадження інструментів регулювання міжнародної торгівлі, кліматичні зміни, та геополітична напруженість у ключових регіонах-виробниках.

Питання сталого розвитку кавового ринку стає все більш актуальним, особливо в контексті впровадження екологічної сертифікації, принципів етичної торгівлі та гарантування справедливої компенсації виробникам у країнах Глобального Півдня. Паралельно, посилення споживчої культури, процеси урбанізації та зміни в моделях споживання у країнах з розвинутою економікою стимулюють трансформаційні процеси в роздрібному секторі кавової торгівлі.

Усі ці аспекти підкреслюють важливість проведення всебічного економічного аналізу світового ринку кави, враховуючи домінуючі тенденції, для ідентифікації стратегічних перспектив, потенційних ризиків та можливостей для країн, залучених до міжнародної торгівлі кавою.

Ступінь наукової вивченості проблеми. Світовий ринок кави тривалий час залишається об'єктом дослідження вітчизняної та зарубіжної наукової спільноти. Структура, механізми функціонування та зовнішньоторговельні аспекти цього ринку глибоко вивчені такими визнаними економістами, як Роберт Бейтс [94], Бенуа Давірон, Стефано Понте [95] та Джон Талбот [96], які

досліджували глобальні ланцюги створення вартості, проблеми асиметрії цін та вплив міжнародної політики на розвиток ринку.

В українській науковій літературі значний внесок у дослідження міжнародної торгівлі сільськогосподарською продукцією, включно з кавою, зробили Лисенко Ю. Г. [3], Шевченко О. А. [91], Школьник І. О. [92], Геєць В. М. [93] та Липов В. В. [97]. Їхні роботи аналізують тенденції зовнішньоекономічного розвитку, конкурентні переваги країн-експортерів та вплив світової економічної ситуації на національні економіки.

Підвищена увага міжнародних організацій, таких як Міжнародна кавова організація (ICO), Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (FAO) та інші, до розвитку кавового ринку підкреслює його важливість у глобальних економічних обговореннях.

Мета дослідження - на основі дослідження теоретичних засад та аналізу сучасного стану світового ринку кави визначити перспективи його розвитку та чинники, що на нього впливають.

Для досягнення даної мети поставлено та виконано наступні **завдання**:

- вивчити теоретичні засади формування та структурування світового ринку кави;
- проаналізувати еволюцію світового ринку кави;
- узагальнити характеристики учасників світового ринку кави;
- проаналізувати особливості функціонування сучасного світового ринку і чинників, що на нього впливають;
- проаналізувати провідних виробників кавової індустрії в світі;
- визначити перспективні напрями розвитку світового кавового ринку.

Об'єктом дослідження є світовий ринок кави як сировинного товару, що охоплює виробництво, експорт та торгівлю зеленою (необробленою) кавою.

Предметом дослідження є перспективи розвитку світового ринку кави.

Методи дослідження. У процесі написання роботи використано методи логічного узагальнення — для визначення теоретичних основ функціонування ринку кави; методи історичного та порівняльного аналізу — для дослідження

етапів розвитку ринку та стратегій різних країн; статистичний метод — для аналізу динаміки експорту, споживання та цінових трендів; системний підхід — для комплексного розгляду взаємозв'язку між виробництвом, споживанням і міжнародною торгівлею кавою; графічні методи — для наочного представлення динаміки ринкових процесів.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Основні положення, результати та висновки дослідження викладені у співавторській статті: Данілова А., Дідорчук І. Диверсифікація економіки як інструмент забезпечення стабільності розвитку країн-виробників кави // Збірник тез XVIII Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених і студентів «Інноваційні процеси економічного і соціально-культурного розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід». – Тернопіль: ЗУНУ, 20–21 березня 2025. – С. 22–24.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел. Робота включає 21 рисунок, 17 таблиць та 97 найменувань у списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи складає 92 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ СВІТОВОГО РИНКУ КАВИ

1.1. Сутність та структура світового ринку кави

Світовий ринок кави є важливим сегментом аграрної сировинної торгівлі, який відіграє ключову роль в економічному розвитку понад шістдесяти країн світу. Кава, один із найбільш споживаних напоїв у світі, також є стратегічно важливим експортно орієнтованим товаром, динаміка якого формується під впливом економічних, екологічних та геополітичних чинників [1].

Аграрні ринки мають ряд унікальних характеристик, що відрізняють їх від інших сегментів товарного ринку. Наприклад, висока залежність від кліматичних умов, як-от посухи в Бразилії, що різко впливають на врожайність кави, або біологічні цикли виробництва та сезонність цінкових коливань. Враховуючи їх значення для забезпечення продовольчої безпеки та підтримки зайнятості у сільській місцевості, сільськогосподарська продукція характеризується високою волатильністю цін і потребує постійного державного регулювання [2].

Розвиток світового ринку аграрної продукції, зокрема кави, відбувається під впливом як традиційних детермінант (наявність природних ресурсів, відносні переваги), так і сучасних факторів. Серед них — цифровізація ланцюгів поставок, що дозволяє фермерам безпосередньо продавати свою продукцію покупцям через онлайн-платформи, стандарти сталого розвитку, які вимагають екологічно чистого виробництва, та глобальний брендинг, коли відомі бренди кави формують споживчі уподобання та підвищують ціни на продукцію.

Така дихотомія формує складне середовище, в якому країни-виробники кави змушені адаптуватися до умов доступу на ринок, вимог до якості та мінливих споживчих преференцій [3].

Кава, як одна з ключових біржових сільськогосподарських культур, характеризується низкою специфічних властивостей, що визначають її

позиціонування на міжнародних ринках. Вирощуючись у понад 70 країнах, переважно в Латинській Америці, Африці та Південно-Східній Азії, кава представлена двома основними видами – арабіка та робуста, які різняться за органолептичними характеристиками, агротехнічними вимогами та ціновими параметрами.

Як аграрна сировина, кава демонструє обмежений термін зберігання та високу чутливість до кліматичних змін і ґрунтових характеристик. Вона доступна у різних формах – від зелених зерен до обсмаженої, меленої та розчинної продукції, кожна з яких орієнтована на певний сегмент споживчого ринку, що зумовлює значну варіативність цінових сегментів. При цьому, кава характеризується низькою ціновою еластичністю попиту, демонструючи відносну стабільність споживання незалежно від цінових коливань, особливо у розвинених країнах [4]. Основні характеристики кави як товару міжнародної торгівлі узагальнено нами в таблиці 1.1, що дозволяє краще охарактеризувати її як товар світового ринку.

Так, з економічної точки зору, кава відноситься до первинної сировини, що експортується переважно країнами, що розвиваються, для подальшої переробки в промислово розвинених державах. Це створює асиметрію у створенні доданої вартості: необроблені зерна реалізуються за нижчими цінами, в той час як кінцеві продукти, такі як фасована брендована кава, забезпечують вищу рентабельність у країнах-імпортерах (табл.1.1) [5].

Таблиця 1.1 – Основні характеристики кави як товару міжнародної торгівлі

Характеристика	Опис
1	2
Біологічні особливості виробництва кави	Залежить від кліматичних умов, ґрунтів, має сезонний характер збору
Типи кавової продукції	Необроблені зерна, обсмажена кава, розчинна кава, specialty coffee

Продовження табл. 1.1.	
1	2
Структура глобального ланцюга доданої вартості	Виробництво сировини – Глобальний Південь, переробка – Глобальна Північ
Волатильність цін	Висока, залежить від клімату, біржових спекуляцій, попиту
Цінова еластичність попиту	Відносно низька, особливо у розвинених країнах
Диференціація продукції за якістю	Specialty кава продається з преміальною націнкою
Екологічні наслідки виробництва	Вирубка лісів, навантаження на водні ресурси.

Джерело: складено автором за матеріалами [4-6].

Амбівалентність кави, що проявляється як у її культурній значущості, так і в ролі важливого об'єкта міжнародної торгівлі, зумовлює її помітну позицію у глобальній економіці. Ряд держав, зокрема Бразилія, Колумбія, Ефіопія та В'єтнам, інтегрували каву як ключовий елемент експортних стратегій, в той час як споживчий попит в країнах Європейського Союзу та Північної Америки стимулює ринок до підвищення якості та етичності виробництва кавових зерен [6]. Ця галузь формується як багаторівнева екосистема із широким колом учасників, кожен з яких виконує специфічну функцію в процесах вирощування, дистрибуції та регуляції кавової продукції.

Світова кавова екосистема є складною, включає в себе виробників, трейдерів, переробників і міжнародні регулятори, що представлено на рис. 1.1. Виробництво кави становить базисний елемент глобального ланцюга створення вартості в кавовій індустрії (рис.1.1). Основні обсяги світового виробництва кави зосереджені в тропічних і субтропічних географічних зонах, що формують так званий «Кавовий пояс», який охоплює території Латинської Америки, Африки та Південно-Східної Азії (рис. 1.1). Зазначені регіони характеризуються специфічними екологічними умовами, необхідними для культивування *Coffea*

arabica та *Coffea canephora* (робуста) – двох домінуючих видів кавових зерен, що є об'єктом міжнародної торгівлі [7].

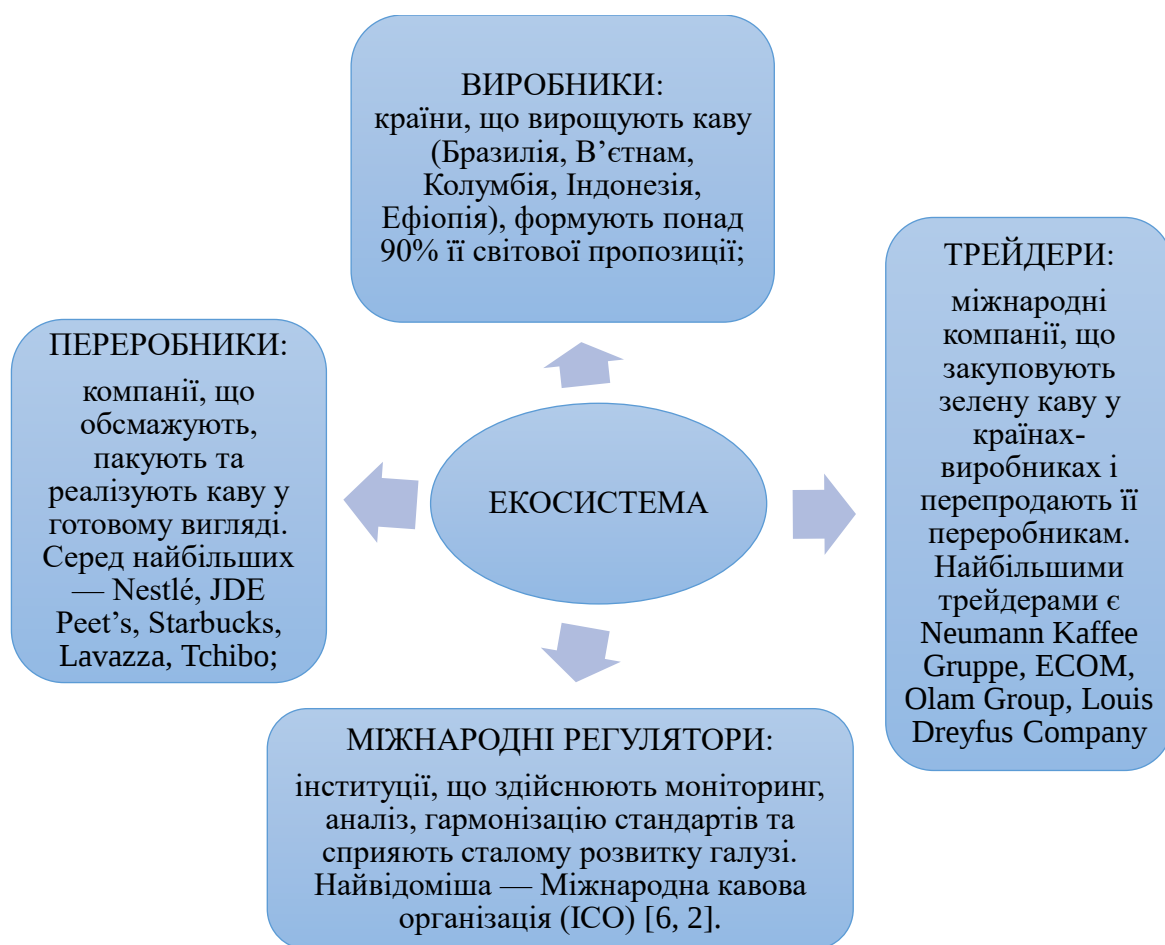

Рис. 1.1 – Світова кавова екосистема

Джерело: складено автором на основі [1, 6, 9, 23, 45].

Близько 65–68% світового виробництва кави припадає на три провідні країни: Бразилію, В'єтнам та Колумбію (рис. 1.2) [8]. Дані держави характеризуються сприятливими показниками висоти над рівнем моря, достатнім рівнем опадів, оптимальним температурним режимом, а також розвиненими історичними традиціями культивування кави.

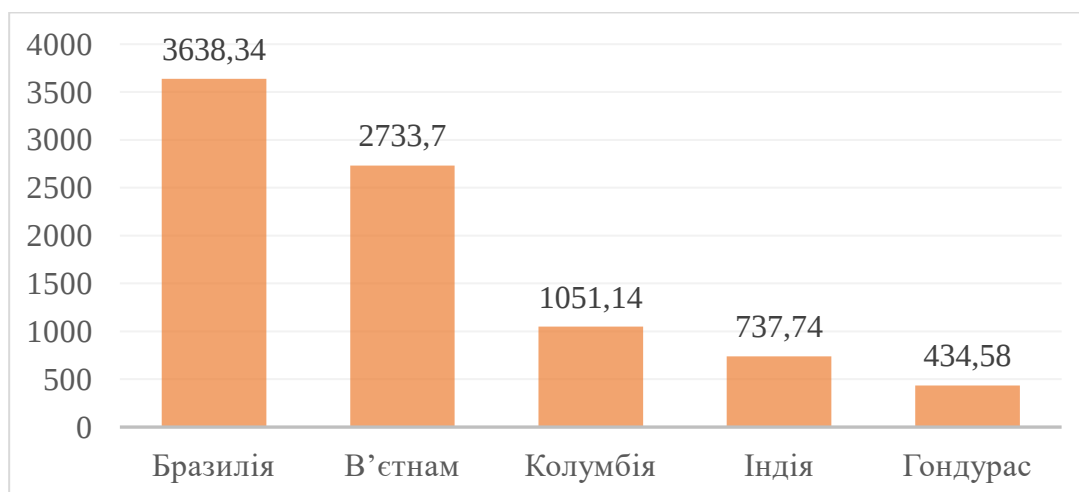

Рис. 1.2 – Обсяги виробництва кави за країнами у 2024 році, тис. тон

Джерело: складено автором на основі [6, 8].

У багатьох країнах-виробниках кава є стратегічно важливим сектором національної економіки, особливо в сільській місцевості. Зокрема, в Ефіопії та Уганді продаж кави забезпечує понад чверть валютних надходжень. Переважно її вирощують малі фермери на ділянках до двох гектарів [9]. Як правило, такі виробники працюють на фермах площею до двох гектарів, де культивування кавових культур є основним джерелом їхнього прибутку.

Кавове виробництво впливає не лише на економічний добробут домогосподарств, а й на продовольчу безпеку, рівень місцевої зайнятості та гендерну рівність – зокрема, у деяких регіонах жінки становлять до 70% працівників, задіяних у процесах переробки кави [10]. Втім, малі фермерські господарства стикаються з низкою системних проблем, серед яких – волатильність цін на ринку, зростання витрат на виробничі ресурси, старіння кавових плантацій та обмежений доступ до кредитних інструментів і консультаційної підтримки.

Екологічна вразливість кавових плантацій є одним із ключових обмежувальних чинників розвитку галузі. *Coffea arabica*, що вирізняється вишуканими смаковими характеристиками та низьким рівнем гіркоти, потребує специфічних умов для вирощування — зокрема, висоти над рівнем моря 1000–2000 метрів та помірного температурного режиму (15–24 °C). Такі вимоги

зумовлюють її високу чутливість до кліматичних змін. Натомість *Coffea canephora* (робуста) є більш стійкою до високих температур і стресових умов, проте її ринкова вартість зазвичай нижча [11].

Згідно з прогнозами Міжурядової групи експертів зі зміни клімату (IPCC), кліматичні зміни можуть суттєво зменшити площі, придатні для вирощування кави, насамперед *Coffea arabica*. Її культивування особливо вразлива до підвищення середньої температури, зміни режиму опадів, а також до зростання частоти засух, повеней і заморозків [12]. Такі умови призводять до скорочення врожайності, збільшення поширеності шкідників і хвороб, а також деградації ґрунтів у провідних регіонах виробництва кави.

Однією з найбільш гострих проблем, з якою стикаються виробники кави, є нестабільність цін на світовому ринку, зумовлена спекулятивними операціями на товарних біржах. В умовах надлишкової пропозиції ціни можуть знижуватися до рівнів, що є економічно не вигідними для виробників, утворюючи так званий «кавовий парадокс», коли зростання сукупного світового споживання не забезпечує гарантованого стабільного доходу для виробників [13].

Міжнародна угода про каву, що перебувала під егідою Міжнародної організації кави (ICO), історично мала на меті стабілізацію цін шляхом регулювання експортних квот. Проте після лібералізації кавової торгівлі в 1990-х роках, дія даної угоди втратила свою ефективність. На сучасному етапі значна частина малих виробників кави покладається на механізми сертифікації (зокрема, Fairtrade, Rainforest Alliance), що дозволяє їм отримувати цінові премії та інтегруватися в нішеві сегменти ринку [14].

У міжнародній системі постачання кави торговельні організації відіграють ключову роль у забезпеченні взаємозв'язку між виробниками в країнах Глобального Півдня та компаніями, що займаються обсмажуванням і дистрибуцією кави в регіонах Глобальної Півночі. Їхня сфера відповідальності охоплює широкий спектр функцій, починаючи від закупівель і логістичного забезпечення та закінчуючи хеджуванням ризиків, контролем якості продукції та проведенням контрактних переговорів. Суб'єкти, що здійснюють торгівлю

кавою, оперують як на ринках фізичного товару, так і на ринках фінансових деривативів, впливаючи на глобальні тенденції ціноутворення та розподіл доданої вартості. Станом на 2024 рік кілька великих фірм домінують у міжнародній торгівлі зеленими кавовими зернами (табл.1.2).

Таблиця 1.2 – Провідні компанії з торгівлі зеленою кавою: масштаби та спеціалізація, 2024 рік

Компанія	Країна штаб-квартири	Орієнтація / спеціалізація
Neumann Kaffee Gruppe	Німеччина	Один із найбільших незалежних трейдерів зеленої кави з понад 50 офісами у 26 країнах світу.
ECOM Agroindustrial	Швейцарія	Міжнародна багатопрофільна компанія, що спеціалізується на торгівлі кавою, бавовною та какао.
Olam Agri (Olam Group)	Сінгапур	Один з провідних постачальників зеленої кави з вертикально інтегрованою логістикою у країнах-виробниках.
Louis Dreyfus Company	Нідерланди	Глобальний аграрний трейдер, що оперує в більш ніж 100 країнах, має підрозділ кави в Африці, Азії та Латинській Америці.
Sucafina	Швейцарія	Сімейна компанія зі спеціалізацією на сталому ланцюгу поставок зеленої кави, активна в понад 30 країнах.
Volcafe (ED&F Man Group)	Швейцарія	Один з лідерів у галузі кавового трейдингу, належить до ED&F Man Group, активно працює з фермерами та кооперативами.
Інші компанії	-	Малі та середні компанії-експортери, національні кооперативи, локальні брокери у країнах-виробниках.

Джерело: складено автором за матеріалами [15-17].

Зазначені в табл. 1.2 компанії становлять ядро глобального сегмента торгівлі необробленою кавовою сировиною. Хоча публічно доступні дані про точний розподіл ринкових часток між ними відсутні, галузеві аналітичні оцінки

свідчать, що саме ці торговельні структури формують критичну інфраструктуру міжнародного ринку кави. Це зумовлено їхньою широкою географічною присутністю, високими фінансовими можливостями та глибокою інтеграцією з країнами-виробниками.

Ці компанії здійснюють прямі закупівлі кави у фермерів, організовують логістичні ланцюги, забезпечують фінансування та контроль якості, що дозволяє їм ефективно координувати постачання від регіонів виробництва до компаній-переробників. Водночас значна частина операцій із сировою кавою припадає на середніх і малих експортерів, національні кооперативи та локальні брокерські фірми, які функціонують на внутрішніх ринках і часто співпрацюють із великими міжнародними посередниками.

Суб'єкти, що здійснюють торгівлю кавою, виконують функції менеджерів ризиків та координаторів логістичних процесів. До їхніх ключових обов'язків належать:

- забезпечення джерел постачання: безпосередня закупівля кавової продукції у кооперативних організацій або експортерів;
- організація зберігання та логістики: міжнародні перевезення та забезпечення складських потужностей;
- фінансове забезпечення: надання фінансових ресурсів або укладання форвардних контрактів;
- забезпечення доступу до ринку: забезпечення відповідності продукції санітарним і фітосанітарним (SPS) нормам та стандартам;
- хеджування ризиків: використання інструментів ф'ючерсного ринку для мінімізації впливу цінової волатильності.

Торговельні компанії часто виконують роль «воротарів» на міжнародному ринку кави, що надає їм значний вплив на переговорний процес з виробниками, особливо з малими фермерськими господарствами, які не мають прямого доступу до глобальних покупців [18].

Концентрація ринкової влади в руках обмеженого кола домінуючих компаній може обмежувати прозорість ціноутворення та можливості для ведення

переговорів експортерами. Вона також підкреслює зростаючу значущість систем сертифікації та кооперативних мереж як механізмів, спрямованих на посилення позицій виробників у світовому ланцюгу поставок.

Етап переробки в світовому ланцюгу створення вартості кави охоплює комплекс процесів трансформації зелених кавових зерен у кінцеві продукти, представлені обсмаженою, меленою, розчинною кавою та продуктами, готовими до безпосереднього споживання.

Цей сегмент відіграє вирішальну роль не лише у збільшенні доданої вартості, але й у формуванні бренду, диференціації продукції та сегментуванні ринку. Найбільша частина операцій зі створення доданої вартості відбувається у країнах, які є основними споживачами кави, зокрема в Європі, Північній Америці та окремих регіонах Азії, а не у країнах, що спеціалізуються на виробництві сировини [19]. Сегмент переробки кави вирізняється кількома характерними особливостями, зокрема:

- нерівномірний розподіл доданої вартості між виробниками та дистриб'юторами: у країнах, що розвиваються, зосереджено виробництво сировини, натомість обробка, пакування та основне прибуткове споживання відбувається у розвинених країнах. Це створює дисбаланс у розподілі економічних вигод уздовж ланцюга постачання кави [20];

- консолідація ринкової структури: домінуючі позиції у глобальних сегментах переробки та роздрібної торгівлі займає обмежене коло транснаціональних корпорацій. Зазначені компанії часто поєднують стратегії вертикальної інтеграції з потужними каналами дистрибуції та значними маркетинговими бюджетами;

- інновації та диференціація продукції: підприємства, що здійснюють переробку кави, відіграють провідну роль у розробці нових форматів кавової продукції (капсули, кава холодного приготування, продукти на рослинній основі тощо), а також швидко реагують на еволюцію споживчих переваг (наприклад, органічна кава, продукція, сертифікована за принципами справедливої торгівлі, кава з унікальним географічним походженням).

Інформація щодо найбільших переробних кавових компаній світу станом на 2024 рік узагальнена і представлена нами в табл. 1.3. Як видно з даних, всі вони мають сильні відомі бренди і високий рівень присутності на світовому ринку за країнами та сегментами.

Таблиця 1.3 – Найбільші переробні кавові компанії світу: бренди та ринкова стратегія, 2024 рік

Компанія	Країна	Основні бренди	Ринкова стратегія та комерційні особливості
1	2	3	4
Nestlé S.A.	Швейцарія	Nescafé, Nespresso, Starbucks (ліцензія)	Диверсифікований портфель брендів; фокус на розчинній та капсульній каві; глобальне охоплення (180+ країн).
JDE Peet's	Нідерланди	Jacobs, Douwe Egberts, Peet's Coffee, L'OR	Масовий і преміум-сегменти; стратегія багатобрендовості; присутність у 100+ країнах; активна цифровізація.
Starbucks Corporation	США	Starbucks	Власна роздрібна мережа (35 000+ точок); фокус на преміум-сегмент; контроль якості на всіх етапах ланцюга.
The Kraft Heinz Company	США	Maxwell House, Gevalia, Tassimo	Масовий сегмент; розподіл через мережеву роздрібну торгівлю; адаптація під ринки США та Канади.
Lavazza Group	Італія	Lavazza, Carte Noire, Merrild	Сімейна компанія; стратегія міжнародного розширення через придбання брендів; фокус на зерновій каві.
Tchibo	Німеччина	Tchibo, Davidoff Café	Унікальна модель поєднання кави та ритейлу; сильна присутність у Німеччині, Австрії, Польщі; контроль ланцюга.
Keurig Dr Pepper	США	Keurig, Green Mountain Coffee, Donut Shop	Лідер капсульного формату в Північній Америці; стратегія інновацій; партнерство з відомими брендами.
The J.M. Smucker Company	США	Folgers, Dunkin' (ліцензія), Café Bustelo	Бюджетний сегмент; стратегія внутрішнього ринку США; активна робота через супермаркети.
Strauss Coffee	Ізраїль	Doncafé, Fort, Ambassador	Спеціалізація на Східній Європі; мультибрендова стратегія; розвиток локального виробництва.

Продовження табл.1.3			
1	2	3	4
Tata Consumer Products	Індія	Tata Coffee, Eight O’Clock Coffee	Орієнтація на внутрішній ринок Індії та експансія в США; сталий розвиток; інтеграція з власним агробізнесом.
Keurig Dr Pepper	США	Keurig, Green Mountain Coffee, Donut Shop	Лідер капсульного формату в Північній Америці; стратегія інновацій; партнерство з відомими брендами.

Джерело: складено автором за матеріалами [22-24].

Згідно з даними Coffee Barometer, на підприємства, що здійснюють переробку кави, припадає найбільша частка прибутку в глобальній кавовій індустрії – до 70% кінцевої роздрібної вартості генерується вже після того, як кавові зерна покидають країну походження. Зазначені компанії використовують інструменти глобального маркетингу, методи аналізу споживчих даних та стратегії позиціонування на преміальному сегменті ринку для максимізації прибутковості [21].

Вони також визначають стандарти якості та вимоги щодо відповідності для партнерів, що знаходяться на більш ранніх етапах ланцюга поставок, включаючи експортерів і виробників кавової сировини. Це перетворює переробників не лише на економічних агентів, а й на регуляторні чинники впливу в межах всього ланцюга поставок.

Тенденції сталого розвитку та ESG-принципи В останні роки провідні компанії-переробники взяли на себе зобов'язання щодо досягнення цілей у сфері екологічного, соціального та корпоративного управління (ESG), які передбачають:

- здійснення закупівель кави, сертифікованої відповідно до принципів сталого розвитку (Rainforest Alliance, Fairtrade);
- скорочення обсягів викидів вуглекислого газу в процесах обсмажування та логістичного забезпечення;
- підвищення економічної стійкості фермерських господарств за допомогою реалізації програм прямих закупівель [23].

Наприклад, компанія Nestlé повідомила про те, що у 2023 році 88% кавової сировини було закуплено з дотриманням принципів відповідального виробництва, та має на меті досягти 100% показника до 2025 року [24]. Сегментація ринку кави здійснюється на основі комплексу критеріїв, що включають технологічні аспекти обробки продукції, органолептичні характеристики сировини, ступінь доданої вартості, а також специфічні потреби цільових споживчих груп (табл. 1.4.).

Даний підхід дозволяє ідентифікувати та класифікувати основні ринкові сегменти: зелена кава, обсмажена кава, розчинна кава, specialty coffee, органічна кава та інші спеціалізовані кавові продукти (наприклад, cold brew, капсульна кава, функціональні кавові напої).

Застосування такої сегментації забезпечує глибше розуміння структури глобального попиту, дозволяє оцінити, як змінюються споживчі вподобання в різних регіонах, і які фактори (доходи, урбанізація, культура споживання) впливають на формування попиту в окремих категоріях. Крім того, сегментація дає змогу виявити рівень конкуренції між країнами та транснаціональними компаніями у кожному сегменті, зокрема в преміальному (specialty) та масовому сегментах. Характеристики основних сегментів світового ринку кави, включаючи країни і цільові аудиторії та особливості використання представлено в табл. 1.4.

Таблиця 1.4 – Основні сегменти світового ринку кави

Сегмент	Характеристика	Країни-домінанти	Цільова аудиторія / використання
1	2	3	4
Сирі зерна	Немиті або миті зелені зерна. Продаються трейдерами та експортерами.	Бразилія, В'єтнам, Колумбія	Ринок B2B (обсмажувальники, переробники)
Обсмажена кава	Кінцева форма для споживача (зернова або мелена), різного ступеня обсмажування.	Італія, Німеччина, США	Масовий роздріб, HoReCa

Продовження табл.1.4			
1	2	3	4
Розчинна кава	Продукт глибокої переробки з тривалим терміном зберігання.	Індія, Бразилія, Мексика	Споживачі з високим попитом на зручність
Specialty coffee	Високоякісна кава з оцінкою 80+ балів (за SCA), контроль походження.	Ефіопія, Панама, Колумбія	Преміум-ринок, кав'ярні 3-ї хвили
Органічна кава	Сертифікована кава, вирощена без хімікатів і ГМО.	Перу, Гондурас, Уганда	Еко-свідомі споживачі, магазини органічних продуктів
Кава в капсулах	Порційна кава, що використовується в капсульних системах.	США, Швейцарія, Франція	Домашнє споживання, офіси, сегмент “преміум зручності”
Готові напої (RTD)	Готова до споживання кава в пляшках/банках, холодного або змішаного типу.	Японія, Південна Корея, США	Молодь, офісні працівники, вуличне споживання

Джерело: складено автором за матеріалами [1, 22].

Сегмент зеленої кави характеризується найбільшими обсягами, визначаючи структуру міжнародних торговельних потоків, особливо у відносинах між країнами-виробниками та торговими посередниками. Водночас, максимальну акумуляцію доданої вартості демонструють сегменти обсмаженої та капсульної кави, що домінують на ринку кінцевого споживання.

Сегмент specialty coffee, який, як свідчать дані таблиці 1.4., представлений високоякісною кавою з оцінкою 80+ балів (за SCA), відзначається високими темпами зростання, які становлять приблизно 9–11% на рік [25].

Дана динаміка зумовлена поширенням кавової культури третьої хвилі, підвищеною увагою до походження зерна, процесів ферментації та дегустаційної оцінки (cup tasting). У сегменті органічної та сертифікованої кави спостерігається стійке зростання популярності, обумовлене підвищенням екологічної свідомості споживачів, особливо в регіонах Північної Америки (США), Європейського Союзу та Скандинавії. Станом на 2024 рік, понад 16% імпортованої до ЄС кави була сертифікована як органічна.

1.2. Еволюція світового ринку кави

Формування сучасного світового ринку кави є результатом тривалої історичної еволюції культури кави. З походженням в Ефіопії та поширенням на Аравійський півострів у середньовіччі, кава набула популярності на Близькому Сході у XV–XVI ст., а згодом, завдяки османським та європейським торговцям, проникла в Європу.

Зростаючий попит у Європі в XVII–XVIII ст. зумовив інтеграцію кави у світову торгівлю. Європейські колоніальні держави ініціювали культивування кави в колоніях, зокрема на Аравійському півострові (Ємен), а також у Південній та Південно-Східній Азії, Африці та Латинській Америці [26]. До XIX ст. сформувалися перші глобальні ланцюги постачання, характеризуючись концентрацією виробництва в тропічних колоніях та споживання – в метрополіях Європи та Північної Америки.

Колоніальна епоха суттєво вплинула на структуру ринку кави. Європейські плантатори впровадили комерційне вирощування в тропічних регіонах, використовуючи працю місцевого населення, що призвело до формування плантаційної економіки [26]. Наприклад, Нідерланди організували великі кавові плантації на Яві, Франція – в Карибському басейні, Іспанія та Португалія – в Латинській Америці.

Ця колоніальна спадщина сформувала географічний поділ праці, за якого виробництво кави зосереджене в країнах Глобального Півдня, а споживання та переробка – в розвинених країнах Глобальної Півночі. Це призвело до асиметричного розподілу доданої вартості в світовому виробничому ланцюзі: експортери сировини продають необроблені зерна за відносно низькими цінами, тоді як основні прибутки отримують компанії, що здійснюють обсмажування, переробку та продаж готової продукції [27].

Значний обсяг роздрібного ринку в країнах-споживачах, як, наприклад, ринок кави у США, що оцінюється у понад \$85 млрд [33], підкреслює цю

тенденцію. Історично усталена модель (виробництво на Півдні – споживання на Півночі) продовжує визначати структуру світового кавового ринку.

Основними виробничими регіонами є Латинська Америка, Африка та Азія. Латинська Америка, де кавові плантації виникли у XVII–XVIII ст., до середини XX ст. стала світовим лідером з виробництва кави. Бразилія, зокрема, з 1850-х років є найбільшим виробником кави у світі [33]. Інші латиноамериканські країни, такі як Колумбія, Гватемала, Гондурас та Перу, також є вагомими постачальниками арабіки.

Африка, як батьківщина кави, відіграє ключову роль у становленні ринку. Ефіопія залишається провідним африканським виробником арабіки, тоді як Уганда, Кот-д'Івуар, Кенія та Танзанія роблять внесок у світове виробництво арабіки та робусти. Африканський сектор характеризується дрібними фермерськими господарствами та залежністю від коливань врожайності.

Азія увійшла в глобальний кавовий ринок пізніше, проте її роль зростає наприкінці XX ст. Перші азійські плантації були закладені європейцями в Індонезії та Індії. Однак, В'єтнам, за підтримки урядових програм, різко наростив виробництво робусти, ставши другим за величиною виробником кави у світі [3].

Станом на 2024 рік, сукупна частка країн Латинської Америки, Африки й Азії фактично охоплює 100% світового виробництва кавових зерен. Такий географічний поділ праці склався історично і залишається відносно сталим, хоча внутрішні пропорції змінювалися – зокрема, зростання ролі Азії (завдяки В'єтнаму, Індонезії, Індії) дещо зменшило частку Латинської Америки у світовому виробництві. Таким чином, всі три регіони – Латинська Америка (як головний «кошик арабіки»), Африка (історична батьківщина кави) та Азія (новий потужний гравець, особливо в сегменті робусти) – зробили визначальний внесок у становлення і еволюцію світового кавового ринку.

Коливання врожаїв та цін у середині XX ст. сприяли інституційному оформленню міжнародної співпраці, зокрема підписанню Міжнародної угоди про каву (ICA) у 1962 році [29] та заснуванню Міжнародної організації кави (ICO) у 1963 році. ICO впровадила систему експортних квот з метою обмеження

надлишкової пропозиції та підтримки цін [29]. Протягом 1960-х – 1980-х років квотна система сприяла відносній стабільності цін. Однак, через накопичені розбіжності система міжнародних кавових квот зруйнувалася наприкінці 1980-х.

Інтеграція країн-виробників (Латинська Америка, Африка, Азія) та основних країн-споживачів (США, Західна Європа) в рамках ІСО засвідчувала глобальне визнання важливості міжнародної співпраці в кавовому секторі. Проте підтримка консенсусу виявилася складною, і наприкінці 1980-х, зважаючи на накопичені розбіжності, зокрема невдоволення споживачів штучними обмеженнями та прагнення окремих виробників до збільшення експорту понад квоти, система міжнародних квот була дезінтегрована.

У 1989 році наступну Міжнародну угоду про каву не було пролонговано на попередніх умовах [29], що стало сигналом краху квотного механізму. Відтоді світовий ринок кави перейшов до лібералізованого режиму, де ціни формувалися ринковими механізмами без прямих кількісних обмежень.

Скасування квот наприкінці XX ст. спричинило зміни у кон'юктурі ринку, характеризуючись надлишковою пропозицією кави та кризою надвиробництва у 1990-х. Експансія експорту робусти з В'єтнаму та інших нових виробників після лібералізації стала вагомим фактором у збільшенні світової пропозиції. В результаті, протягом 1990-х – початку 2000-х років, світові ціни на каву досягли багаторічних мінімумів.

У період піку кавової кризи початку 2000-х, ціна на робусту знизилась до менш ніж 0,5 дол. за фунт, що призвело до суттєвих фінансових втрат для фермерів. Ця ситуація відображала «кавовий парадокс»: на тлі зростання глобального споживання та прибутковості кавового бізнесу в країнах-споживачах, дрібні виробники залишалися у стані бідності [29]. Значна кількість господарств у Африці та Латинській Америці збанкрутували, що негативно позначилося на соціальному добробуті сільських регіонів.

У XXI ст. ситуація частково стабілізувалася, проте волатильність цін залишається хронічною проблемою. Після рекордного падіння початку 2000-х, спостерігалися епізоди стрімкого зростання цін (наприклад, у 2010 та 2014

роках), які згодом змінювалися періодами падіння. На цінові коливання впливають погодні умови (посухи, заморозки), зміни врожайності у ключових країнах-виробниках, валютні коливання та спекулятивна торгівля ф'ючерсами [27]. Загалом, реальні ціни на сільськогосподарську продукцію, включаючи каву, демонструють тенденцію до зниження протягом останніх десятиліть [2], що робить виробників вразливими до економічних потрясінь.

У сезонах 2021/22 та 2022/23, після пандемії COVID-19, спостерігався дефіцит кави на світовому ринку, що призвело до зростання цін [29]. За даними ІСО, у 2022/23 році глобальний дефіцит становив близько 7,3 млн мішків (60 кг), в основному через несприятливі погодні умови та зростання цін на добрива [29]. Хоча ціни різко зросли, очікується їх корекція з відновленням врожаїв. Отже, ринок кави характеризується циклічністю: періоди надвиробництва і низьких цін чергуються з періодами дефіциту і цінових стрибків, що створює нестабільність для всіх учасників ринку.

Еволюція ринку, що описана вище, може бути узагальнена і представлена в табл. 1.5, що надає можливість виокремити якісні зміни, характерні для кожного етапу розвитку світового ринку кави. Так, як видно з представленої в табл. 1.5 інформації, після 1990-х років відбулася повна лібералізація міжнародної торгівлі кавою.

Таблиця 1.5 – Етапи розвитку світового ринку кави в XV – XXI ст.

Етап	Період	Ключові події та тенденції на світовому ринку кави
1	2	3
Початковий	XV–XVII ст.	Початковий етап: культивування в Ефіопії та Ємені; трансляція торгівлі через Близький Схід; проникнення кави в європейський простір.
Колоніальний	XVIII–XIX ст.	Колоніальна експансія: активне насадження кавових плантацій у тропічних регіонах (Америка, Африка, Азія); перетворення кави на масовий експортний товар; формування традицій споживання в європейському регіоні.

Продовження табл. 1.5		
1	2	3
Інституціональний	Середина XX ст.	Домінування Латинської Америки у виробництві (Бразилія – лідер); підписання першої Міжнародної угоди про каву (1962) з метою стабілізації цін після Другої світової війни; інституціоналізація ICO та впровадження експортних квот.
Лібералізаційний	1989 р.	Дезінтеграція системи квот ICO внаслідок конфлікту інтересів; перехід до вільної торгівлі на світових біржах.
Посткризовий виробничий	1990-ті рр.	Експансія виробництва (В'єтнам); надлишкова пропозиція, що спричиняє падіння цін; «кавова криза», яка негативно впливає на добробут фермерів.
Диверсифікаційний	2000-ні рр.	Волатильне відновлення: зростання світового споживання, коливання цін; диверсифікація ринку (розвиток сегменту specialty), етичні ініціативи (Fairtrade); збільшення попиту в Азії.
Глобалізаційний	2010-2020-ті рр.	Глобалізація кавового бізнесу: домінування транснаціональних корпорацій у торгівлі; нові тренди (еко-сертифікація, етична торгівля, digital-комерція); підписання нової міжнародної угоди ICO (2022) з акцентом на сталий розвиток галузі.

Джерело: складено автором за матеріалами [26, 29, 32].

Скасування квот призвело до формування цін на біржах Нью-Йорка (арабіка) та Лондона (робуста). Країни-виробники ліквідували державні маркетингові ради, передавши експорт приватним трейдерам. На світовому рівні посилилася роль мультинаціональних корпорацій – Nestlé, JDE Peet's, Starbucks – які контролюють основну частку закупівель зелених зерен та збут готової продукції.

Лібералізація сприяла зростанню експорту з країн Глобального Півдня та глобалізації ринку. У 2023/24 маркетинговому році споживання кави досягло майже 177 млн 60-кілограмових мішків [33], зростаючи як на традиційних ринках, так і в Азії, Близькому Сході, Східній Європі. Особливого значення набуває преміум-сегмент і зростаючий інтерес до якісної кави. Очікується, що до

2025 року ринок сягне \$12,29 млрд, зі щорічним приростом у 9,01% протягом 2025–2029 рр. [33].

Зростання глобальної взаємозалежності означає, що шоки в одному регіоні впливають на глобальні ціни та поставки. У 2022–2023 роках інфляція та падіння реальних доходів тимчасово стримували попит [29; 31], однак у довгостроковій перспективі очікується позитивна динаміка завдяки урбанізації та зростанню середнього класу.

Після 1989 року Міжнародна організація кави (ICO) переорієнтувала свою діяльність з контролю цін на аналітику, збір даних і сприяння діалогу. Угода 2022 року вперше залучила приватний сектор до формування політики. До неї приєдналися більшість країн ICO, включно з Великою Британією [29].

У відповідь на соціально-економічні виклики виробників посилюються екологічні та етичні ініціативи. Попит на сертифіковану каву (Organic, Rainforest Alliance, UTZ) зростає, а понад половина кави у Fairtrade має органічний статус [32]. У 2023 році Fairtrade International підвищила мінімальні ціни: арабіка – до \$1,80, робуста – до \$1,20 за фунт [32], що покликано компенсувати витрати та зменшити вплив ринкових коливань.

Цифрова трансформація охоплює етапи від агротехнологій до споживання[28]. Блокчейн забезпечує прозорість, а прямі онлайн-продажі (direct trade) дозволяють фермерським кооперативам виходити на зовнішні ринки. Ринок стає більш інтегрованим, гнучким і прозорим для кінцевого споживача.

1.3 Учасники світового ринку кави

Виробництво кави демонструє виражену тенденцію до географічної концентрації. П'ять країн – Бразилія, В'єтнам, Колумбія, Індонезія та Ефіопія – забезпечують понад 70% світового обсягу виробництва. Як показано на рис. 1.3. в 2023-2024 роках за обсягами виробництва ці країни займають 1, 2, 3, 4, 5, місця відповідно. Економічні переваги цих держав, обумовлені поєднанням сприятливих кліматичних умов, історично сформованих практик вирощування та

розвиненої агропромислової інфраструктури [34; 35], визначають їх ключову роль у світовому ланцюжку постачання кави. Стабільність глобальної пропозиції кави, що забезпечується вказаними державами (рис.1.3), є наслідком синергії сприятливих кліматичних факторів, великих обсягів аграрного виробництва, державної підтримки галузі та розгалуженої логістичної мережі.

З метою аналізу сучасної структури виробництва кави на світовому ринку, розглянемо дані щодо обсягів виробництва зелених кавових зерен (у мішках по 60 кг) за 2023/24 маркетинговий рік: Бразилія – 66,3 млн, В'єтнам – 27,5 млн, Колумбія – 11,5 млн, Індонезія – 10,0 млн, Ефіопія – 7,3 млн [35].

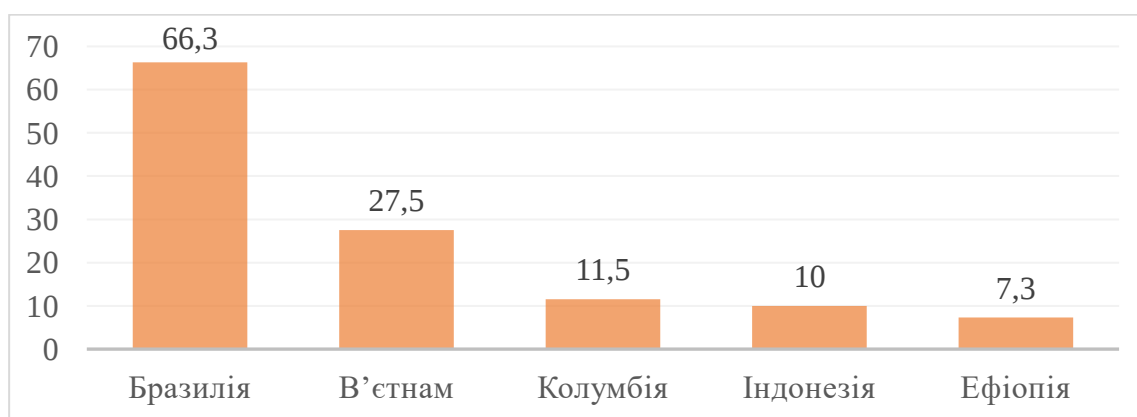

Рис.1.3 - Обсяги виробництва кави в провідних країнах світу, 2023-2024 роки
(млн 60-кг мішків)

Джерело: складено автором на основі [34, 35].

Ці дані підтверджують стабільне лідерство Бразилії та В'єтнаму у світовому виробництві, що є критичним для аналізу глобального ланцюга поставок. Усі ці країни мають власні конкурентні переваги, що визначають їхню роль у глобальних ланцюгах поставок кави. Ці переваги можна умовно поділити на три групи: кліматичні умови, політична підтримка галузі, та економічні характеристики виробництва. Важливо визначити і охарактеризувати фактори конкурентоспроможності провідних експортерів кави, що представлено в табл.1.6. Зазначені країни демонструють різні моделі конкурентоспроможності на світовому ринку кави. Бразилія, найбільший виробник кави у світі,

вирізняється сприятливими тропічними кліматичними умовами, розвиненою аграрною інфраструктурою та державною підтримкою у вигляді субсидій та кредитування. Завдяки великомасштабному виробництву та автоматизованим процесам збирання врожаю, країна підтримує одну з найнижчих собівартостей виробництва у світі [34].

Таблиця 1.6 – Фактори конкурентоспроможності ключових країн-експортерів кави

Країна	Кліматичні умови	Інституційна підтримка / політика	Собівартість / доступ до ресурсів
Бразилія	Сприятливі тропічні умови, відносно рівномірне опадання	Потужна аграрна політика, субсидії, інфраструктура	Низька через масштаб виробництва
В'єтнам	Вологий клімат, сезонність врожаю	Агресивна державна політика стимулювання експорту	Дуже низька через високу механізацію
Колумбія	Високогірний регіон, ідеальний для арабіки	Підтримка кооперативів, участь у програмах Fairtrade	Вища собівартість, але преміум-сегмент
Індонезія	Клімат з високою вологістю, вулканічні ґрунти	Локальні програми сталого виробництва	Помірна, залежить від регіону
Ефіопія	Історична батьківщина арабіки, помірно-тропічний клімат	Низький рівень інфраструктури, високий вплив кооперативів	Висока собівартість через малий масштаб виробництва

Джерело: складено автором за матеріалами [34-36].

В'єтнам, другий за обсягами виробник кави, спеціалізується переважно на робусті. Конкурентоспроможність країни забезпечується високим рівнем механізації, сезонністю врожаю, а також активною державною політикою з підтримки експорту (табл.1.6). Це дозволяє в'єтнамському кавовому сектору зберігати дуже низьку собівартість при високій продуктивності [35].

Колумбія вирізняється унікальними кліматичними умовами високогірних регіонів, що ідеально підходять для вирощування арабіки (табл.1.6). Державна політика спрямована на підтримку кооперативів і впровадження стандартів Fairtrade. Незважаючи на відносно вищу собівартість, країна утримує сильні

позиції завдяки репутації високоякісного походження та експортує каву переважно у преміальному сегменті [36].

Індонезія, завдяки вологому клімату та родючим вулканічним ґрунтам, має потенціал як виробник і арабіки, і робусти. Проте локальна варіативність умов і нерівномірна інфраструктура обмежують рівень стабільності виробництва. Собівартість продукції є помірною і залежить від конкретного регіону [35].

Ефіопія, попри скромні загальні обсяги, є ключовим постачальником арабіки з унікальними генетичними характеристиками. Велика частка виробництва базується на дрібних фермерських господарствах, які застосовують традиційні методи вирощування. Водночас низький рівень інфраструктури та обмежений доступ до фінансових ресурсів зумовлюють високу собівартість при малому масштабі [34].

Кавова індустрія має чіткий географічний поділ: виробництво зосереджене у країнах Глобального Півдня, тоді як основне споживання припадає на держави Півночі. Згідно з даними Statista та ОЕС, США, Німеччина, Франція, Італія та Японія забезпечують понад 46% глобального імпорту кави (рис. 1.4) [37, 38].

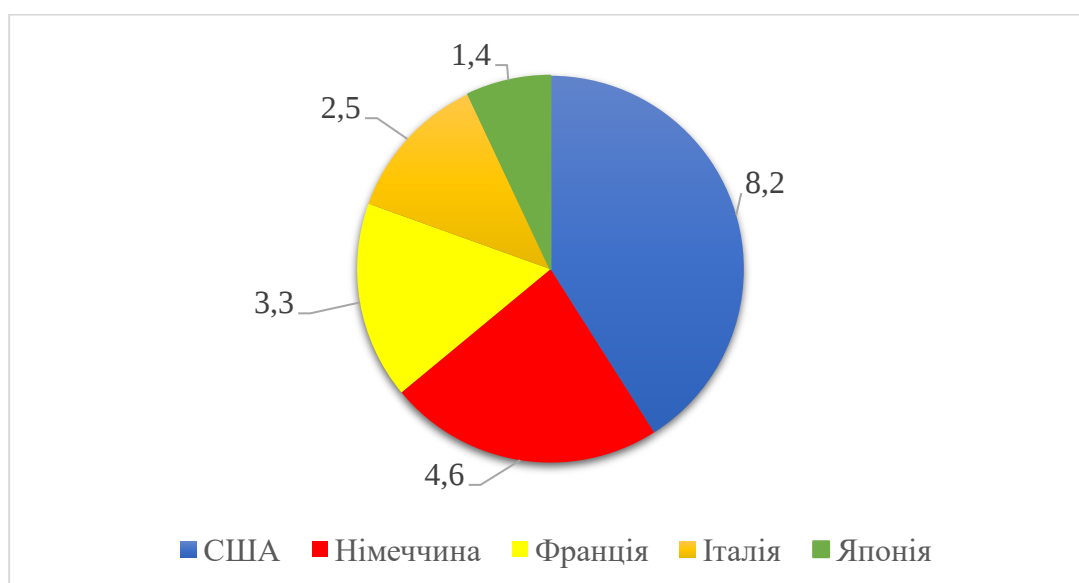

Рис.1.4 - Вартісний імпорт кави у провідних країнах світу, 2023 рік (млн доларів США)

Джерело: складено автором на основі [37, 38].

Таким чином, основними центрами споживання залишаються США, ЄС та Японія, що зумовлює орієнтацію експортерів на високі стандарти якості.

Для поглибленого розуміння ролі провідних імпортерів у міжнародній торгівлі кавою доцільно здійснити комплексну порівняльну характеристику, яка враховує не лише географію постачань, а й внутрішні споживчі переваги, наявність вимог до сертифікації, ступінь розвитку преміального сегмента та рівень інтеграції в ланцюги поставок. Таку характеристику наведено в табл.1.7, де узагальнено ключові риси п'яти найбільших країн-імпортерів кави світу.

Таблиця 1.7 – Основні характеристики ринків провідних країн-імпортерів кави, 2023-2024 роки

Країна	Основні джерела постачання	Особливості споживання	Орієнтація на преміум / сертифікати
США	Бразилія, Колумбія, В'єтнам	Високий попит на speciality	Fairtrade, Organic, Direct trade
Німеччина	В'єтнам, Уганда, Бразилія	Традиційне споживання вдома	Rainforest Alliance, UTZ
Франція	Іспанія (реекспорт), В'єтнам	Преміальна кава, кав'ярні	Specialty, етична торгівля
Італія	Бразилія, Індія, В'єтнам	Сильна еспресо-культура	Вимоги до обсмажування та ароматів
Японія	Бразилія, Колумбія, В'єтнам	Інновації, RTD-напої	Високі стандарти якості та чистоти

Джерело: складено автором за матеріалами [37–39].

США, як найбільший світовий імпортер кави, формують тренди на світовому ринку. Ринок орієнтований на високу якість та індивідуальність продукту. Все більшу популярність здобуває direct trade (пряма торгівля з фермерами), а також органічна і етична сертифікація [37].

Німеччина, лідер серед європейських країн-імпортерів, характеризується традиційним споживанням кави вдома, особливо фільтр-методом. Велике значення має екологічна сертифікація, що відображає екосвідомість споживачів [38].

Франція має розвинену кавову культуру, особливо у сфері кав'ярень. Спостерігається зростання попиту на speciality coffee та розширення сегменту преміальної кави. Французькі споживачі чутливі до походження та ароматичних властивостей [38].

Італія, хоча й не є найбільшим споживачем за обсягом, відіграє ключову роль у формуванні стандартів обсмажування та еспreso-культури. Місцеві бренди активно експортують обсмажену каву, а внутрішній ринок зберігає високі вимоги до смакових якостей [39].

Японія демонструє зростання імпорту та інновацій у форматах споживання (наприклад, ready-to-drink продукти). Країна відома високими гігієнічними стандартами та пріоритетом унікальності сорту [39].

Глобальні логістичні маршрути кави зосереджені навколо стабільних виробничих регіонів — Бразилії, В'єтнаму, Колумбії, Індонезії та Ефіопії, які разом формують понад 70% світових поставок зеленої кави. Основними портами відправлення виступають Сантос, Хошимін, Картахена та Сурабая. Вони пов'язані з ключовими споживчими хабами — Гамбургом, Роттердамом, Антверпеном, Нью-Йорком і Йокогамою, що виконують функції переробки, зберігання та подальшого розповсюдження продукції [40, 41].

Схема, що наведена на рис.1.5, відображає просторову логіку глобального ланцюга постачання кави, де ключові порти виступають точками переробки та подальшої дистрибуції.

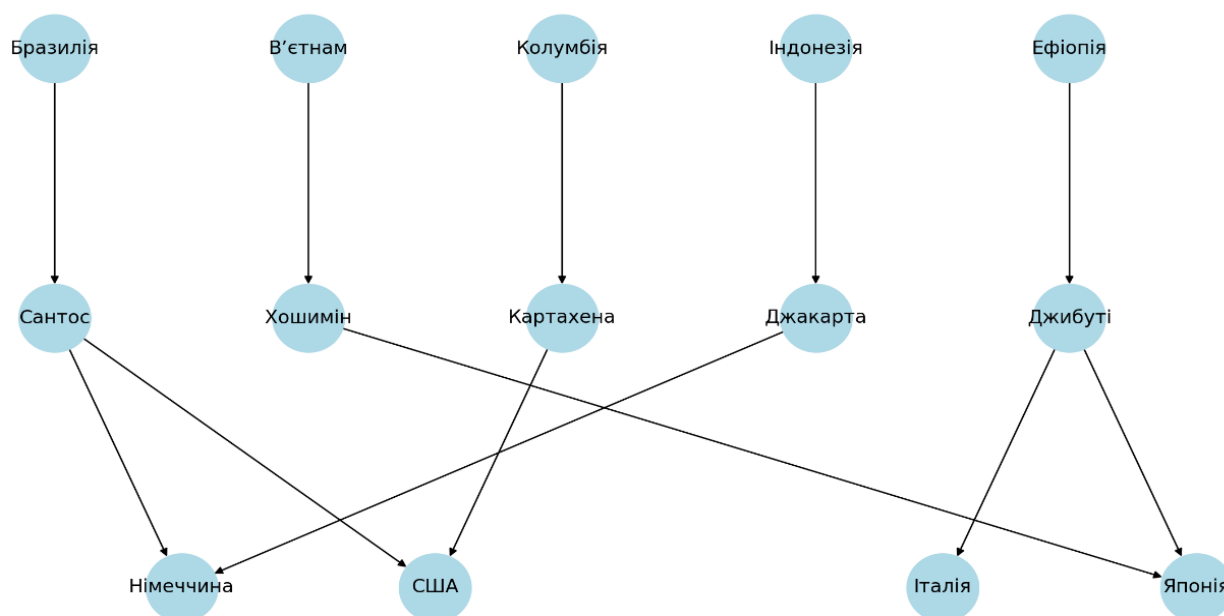

Рис. 1.5 - Головні торговельні потоки світового ринку кави: виробники – порти – споживачі, 2023 рік

Джерело: складено автором на основі [40, 41].

Згідно з Coffee Development Report (ICO, 2022), 65% світового обсягу зеленої кави переміщується морським транспортом через п'ять ключових логістичних коридорів. Усі вони характеризуються високим рівнем спеціалізації в обробці кавових вантажів, доступом до інфраструктури та логістичною підтримкою з боку держави або міжнародних трейдерів.

Вартість логістики — ключовий фактор впливу на глобальну цінову стабільність кави. Як зазначено в аналітичному звіті UNCTAD (2023), у постпандемійний період морські перевезення залишаються основною формою транспортування кави (близько 92%), при цьому значні витрати припадають на порти завантаження і розвантаження.

Зі зростанням вартості контейнерних перевезень у 2021–2022 роках, більшість країн-виробників зіткнулися з тиском на експортні маржі. У 2023 році ситуація частково стабілізувалась, проте середні логістичні витрати на транспортування 1 тони кави зросли на 19% у порівнянні з докризовим періодом [41].

Інфографіка відображає регіональні відмінності у вартості транспортування кави морським шляхом, що безпосередньо впливає на рівень конкурентоспроможності експортерів. Як видно з рисунка 1.6, найменші середні витрати на логістику характерні для країн Південної Америки, що пояснюється розвиненою портовою інфраструктурою та ефективними транспортними маршрутами. Натомість експортери зі Східної Африки та Південно-Східної Азії несуть вищі логістичні витрати внаслідок інфраструктурних обмежень, нестачі складських потужностей та коливань вантажопотоків. Такі логістичні відмінності впливають не лише на економічну стійкість виробників, особливо дрібних фермерських господарств, а й на їхні позиції у глобальних ланцюгах постачання, формуючи бар'єри або переваги у доступі до ринку.

Рис. 1.6 — Середні витрати на логістику кави (морське перевезення) за регіонами, 2023 рік

Джерело: складено автором на основі [41, 42].

Визначальним викликом для світового ринку кави залишається висока залежність від кількох логістичних маршрутів та низька гнучкість інфраструктури у країнах Глобального Півдня. Як зазначається у звіті ICO (2024), недостатня диверсифікація логістичних каналів підвищує вразливість до глобальних шоків — зокрема, затримок у портах, страйків або кліматичних катастроф. У відповідь на ці ризики, з 2023 року активно впроваджуються механізми змішаного фінансування (blended finance) для підтримки логістичної інфраструктури в Ефіопії, Уганді, Перу та Індонезії. Одним із таких є Фонд

логістичної стійкості ІСО, що фінансує локальні системи зберігання, охолодження та відстеження кави [42]. Крім того, посилюється тренд цифровізації ланцюгів постачання — через використання блокчейн-рішень, супутникового моніторингу та смарт-етикетування, що дозволяє скорочувати витрати, підвищувати прозорість та скорочувати втрати при транспортуванні [41]. Світова торгівля кавою має значний вплив на соціально-економічний розвиток країн-виробників, більшість з яких належать до Глобального Півдня. За оцінками Світового банку, у понад 70 країнах виробництво кави становить один із основних джерел валютних надходжень, зайнятості та джерела доходу для домогосподарств [43]. Особливо це стосується таких країн, як Ефіопія, Уганда, Гондурас, Руанда, Перу, де частка кави в експорті перевищує 20% від загального обсягу зовнішньої торгівлі [43]. Кавова індустрія є одним із ключових джерел створення доданої вартості у сільському господарстві. Наприклад, в Ефіопії приблизно 15 мільйонів осіб (близько 13% населення) прямо чи опосередковано залучені до вирощування, збору та обробки кави. У Гондурасі галузь забезпечує робочі місця для понад 5% економічно активного населення [43].

Дані рис. 1.7 свідчать про високу соціально-економічну залежність країн-виробників від кавового сектору, особливо у сфері зайнятості.

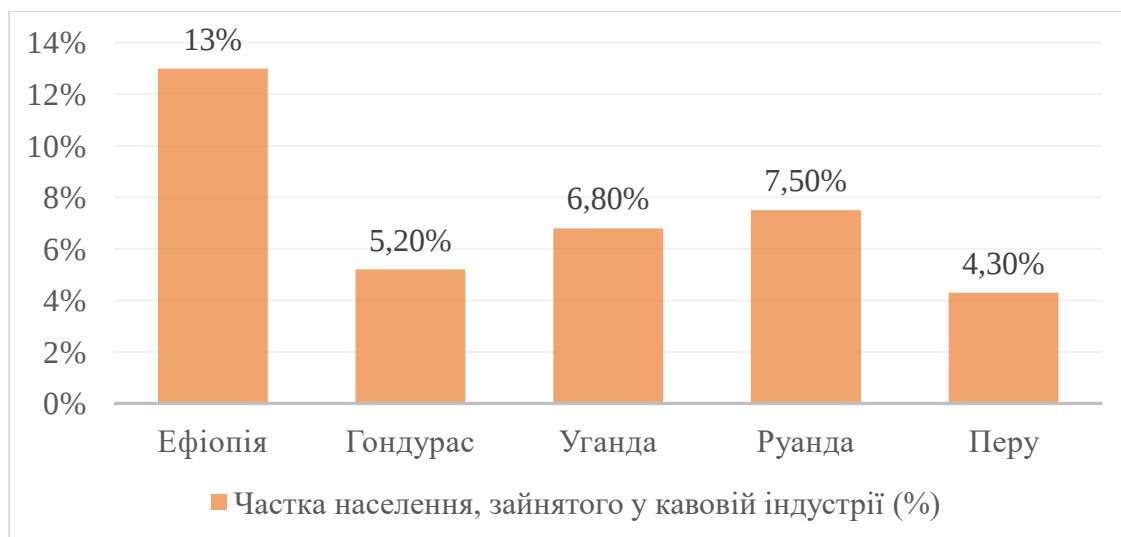

Рис. 1.7 – Залежність зайнятості від кавового сектору у вибраних країнах, 2023 рік

Джерело: складено автором на основі [43].

Згідно з аналітичним звітом FAO, до 80% світової кави вирощується дрібними фермерами, які володіють менш ніж 2 гектарами землі [44]. Проте ці виробники залишаються найбільш вразливими до цінових коливань, логістичних збоїв та зміни клімату. У більшості країн доходи від експорту кави є критично важливими для фінансової стійкості домогосподарств, особливо в періоди міжсезоння або неврожаїв.

Схема, що наведена на рис. 1.8, демонструє ключові механізми інтеграції малих виробників у глобальні ланцюги створення вартості, зокрема через сертифікацію та кооперацію. Отже, участь дрібних фермерів у кавовому ланцюгу доданої вартості зазвичай починається з вирощування та збору врожаю, після чого продукція потрапляє до кооперативів, обробників, експортерів і врешті-решт до глобальних брендів. Цей ланцюг характеризується високою складністю та багатоетапною інтеграцією, яка потребує значних ресурсів, доступу до інфраструктури та знань.

Рис. 1.8 – Участь дрібних фермерів у кавовому виробництві: моделі інтеграції у ланцюги доданої вартості, 2023 рік

Джерело: складено автором на основі [43].

Водночас, у разі обмеженого доступу до ринку, низької переговорної сили та відсутності фінансових інструментів, дрібні виробники залишаються на маргінезі глобального прибутку. Саме тому вразливість виробників до зовнішніх

ринкових коливань та логістичних бар'єрів є ключовим викликом для країн, економіка яких значною мірою залежить від експорту кави.

Міжнародна торгівля кавою також формує залежність економік країн-виробників від глобальної кон'юнктури. Флуктуації світових цін на каву суттєво впливають на державні бюджети, платіжні баланси та стійкість національних валют у найбільш залежних країнах. Наприклад, у сезонах 2019/20 та 2021/22 падіння цін спричинило зниження прибутків фермерів на 25–30%, що мало негативний мультиплікативний ефект на місцеву економіку [43].

З іншого боку, успішна інтеграція у глобальні ланцюги поставок дозволяє країнам залучати інвестиції у логістику, сертифікацію, переробку та маркетинг. Деякі держави (наприклад, Колумбія, В'єтнам) вже реалізують державні програми стимулювання експорту з фокусом на якість і сталий розвиток, що підвищує стійкість їхніх економік.

Транснаціональні корпорації (ТНК) є ключовими гравцями у формуванні структури, динаміки та правил функціонування світового ринку кави. Вони акумулюють значну частку глобальних обсягів закупівлі зеленої кави, визначають стандарти сталого виробництва та суттєво впливають на цінові механізми, логістичні ланцюги й споживчі вподобання. Три з них – Nestlé, Starbucks та JDE Peet's – мають найбільший вплив, реалізуючи власні корпоративні моделі контролю над ланцюгами доданої вартості.

Одним з найбільш впливових гравців на світовому кавовому ринку є корпорація Nestlé, яка завдяки ініціативі Nescafé Plan 2030 здійснює масштабну трансформацію ланцюгів постачання. Основні дані щодо розвитку корпорації надано в табл. 1.8. Так, з даних таблиці 1.8. видно, що У 2023 році компанія охопила понад 140 000 дрібних фермерів у 16 країнах-виробниках, надаючи їм доступ до знань, посадкового матеріалу, кредитних інструментів та агроінновацій [45]. Основний акцент робиться на поширення регенеративного землеробства, яке має зменшити вуглецевий слід і підвищити витривалість кавових плантацій до кліматичних змін.

Nestlé також демонструє високі стандарти прозорості в закупівлях: 92,5% кави, яку закупила компанія у 2023 році, мала відповідальне походження, підтверджене аудитом сторонніх сертифікаційних структур. Водночас понад 20% обсягів уже походять з господарств, які впроваджують принципи сталого землеробства. Метою компанії є досягти 50% такого постачання до 2030 року.

Таблиця 1.8 – Основні показники Nestlé у кавовому секторі, 2023 рік

Показник	Значення
Кількість країн-постачальників	16
Кількість охоплених фермерів	Понад 140 000
Частка кави з відповідальним походженням	92,5%
Частка кави з регенеративного землеробства	20,3%
Ціль до 2030 року	50% регенеративної кави у загальній закупівлі

Джерело: складено автором за матеріалами [45].

Портфель Nestlé демонструє високу диверсифікацію брендів та активну орієнтацію на сталий розвиток, що дозволяє їй утримувати лідерські позиції на ринку. Компанія Starbucks виступає не лише лідером роздрібного ринку кави, але й ключовим гравцем у формуванні стандартів етичної та сталеної торгівлі. У 2023 році компанія зберегла високий рівень відповідальності у постачанні: 98,2% усієї закупленої кави було сертифіковано за програмою C.A.F.E. Practices (Coffee and Farmer Equity), яка охоплює соціальні, екологічні та економічні аспекти вирощування [46].

Starbucks – інший лідер ринку, про що свідчать його сновні показники у кавовому секторі за 2023 рік, наведені в табл. 1.9. Одним з фундаментальних підходів Starbucks є пряма співпраця з фермерами – через систему Farmer Support

Centers, що функціонують у 8+ країнах-виробниках, включаючи Колумбію, Руанду, Ефіопію, Мексику, Коста-Рику та інші. Через ці центри компанія надає технічну підтримку, агрономічні консультації, проводить навчання з підвищення врожайності та стійкості до змін клімату. Окрім того, Starbucks інвестує мільйони доларів у місцеву інфраструктуру, зберігаючи соціальну орієнтованість як елемент корпоративної філософії.

Таблиця 1.9 – Основні показники Starbucks у кавовому секторі, 2023 рік

Показник	Значення
Частка кави з відповідальним походженням	98,2%
Програма сертифікації	C.A.F.E. Practices
Охоплення фермерів	Понад 400 000 осіб
Географія партнерських проєктів	8+ країн (Колумбія, Ефіопія, Руанда, Мексика тощо)
Форми підтримки виробників	Навчання, субсидії, прямі контракти, агроінновації
Джерела фінансування підтримки	Власні інвестиції + через Starbucks Farmer Support Centers

Джерело: складено автором за матеріалами [46].

Ці дані підтверджують активну роль Starbucks у просуванні стандартів сталого розвитку та соціальної відповідальності у кавовому секторі. Компанія демонструє високий рівень контролю якості та орієнтацію на етичне партнерство з виробниками. Таким чином, модель Starbucks базується не лише на контролі якості, а й на персоналізації відносин з фермерами, що забезпечує гнучкість у постачанні та адаптацію до специфіки різних регіонів. Компанія виступає провайдером змін у підходах до ціноутворення, прозорості ланцюгів і соціальної

відповідальності бізнесу, формуючи нову етику глобального ринку преміальної кави.

Транснаціональна корпорація JDE Peet's (Jacobs Douwe Egberts Peet's) є провідним гравцем на ринку кави з глобальною дистрибуцією у понад 100 країнах (табл. 1.10). Її бізнес-модель базується на багатобрендовій стратегії, що охоплює як масовий, так і преміальний сегменти: бренди Jacobs, L'OR, Tassimo, Senseo, Douwe Egberts, Peet's Coffee тощо [47]. У 2023 році загальний обсяг продажів компанії сягнув €7,6 млрд, зростання відбулося як у європейському, так і у ринках, що розвиваються – Азії та Латинській Америці. JDE Peet's активно впроваджує інноваційні підходи в логістиці та електронній комерції. Частка онлайн-продажів у 2023 році, як свідчать дані табл. 1.10, становила 17%, що свідчить про активну цифрову трансформацію споживчого досвіду. Компанія також приділяє увагу екологічній ефективності: за звітний рік вдалося знизити викиди CO₂ на 9% у порівнянні з базовим рівнем 2020 року. Водночас підприємство запустило екологічно оптимізовані пакування для розчинної кави з використанням паперу та переробленого пластику.

Таблиця 1.10 – Основні операційні показники JDE Peet's, 2023рік

Показник	Значення
Країни дистрибуції	Понад 100
Загальний обсяг продажів кави	€7,6 млрд
Органічне зростання (YoY)	+3,9%
Зниження викидів CO ₂ (порівн. з 2020)	–9% від рівня 2020 року
Частка онлайн-продажів (e-commerce)	17%
Кількість брендів у портфелі	Понад 50
Напрямки сталого розвитку	Пакування, логістика, зменшення вуглецевого сліду

Джерело: складено автором за матеріалами [47].

Таким чином, JDE Peet's концентрується на масштабному охопленні, гнучкому брендовому позиціюванні та інноваційних рішеннях у логістиці й цифровому каналі. Її стратегія знижує транзакційні витрати, пришвидшує реакцію на попит і дозволяє розвивати нові формати взаємодії зі споживачами. Водночас екологічна адаптація діяльності компанії зумовлює відповідність принципам ESG (Environmental, Social, Governance), що набувають особливої ваги в сучасній глобальній економіці.

Висновки до розділу 1

У першому розділі було здійснено теоретичне обґрунтування сутності, структури та ключових механізмів функціонування світового ринку кави, зокрема впливу цін на ф'ючерси. Встановлено, що цей ринок є складною системою, в якій взаємодіють країни-виробники, торговельні компанії, транснаціональні переробники та споживачі з високими стандартами якості.

Аналіз етапів еволюції ринку засвідчив, що розвиток світової торгівлі кавою проходив через колоніальну експансію, регуляторні ініціативи (квотування), лібералізацію ринку в 1990-х роках і перехід до цифрової трансформації, з використанням блокчейну для простежуваності та онлайн-платформ для прямих продажів. Водночас нерівномірність розподілу доданої вартості між Глобальним Півднем і Північчю зберігається як системна проблема.

Виявлено, що Бразилія, В'єтнам, Колумбія, Індонезія та Ефіопія залишаються провідними виробниками кави, демонструючи різні моделі конкурентоспроможності залежно від клімату, собівартості, рівня механізації та державної підтримки. Водночас США, Німеччина, Франція, Італія та Японія є основними імпортерами, що формують попит на сертифіковану, етичну та преміальну продукцію.

Значну роль у глобальних поставках відіграють торговельні компанії, такі як Neumann Kaffee Gruppe, які забезпечують координацію логістики, фінансування та контроль якості. Концентрація впливу у руках кількох великих

трейдерів та переробників створює виклики для доступу малих фермерів до глобального ринку.

Логістика виявилася критичним фактором, що впливає на кінцеву ціну кави. Країни з розвинутою портовою інфраструктурою, як-от Нідерланди (Роттердам), мають нижчі витрати на транспортування, що підвищує їх конкурентоспроможність. Таким чином, розділ закладає методологічну основу для подальшого дослідження стратегій провідних виробників у розрізі підвищення ефективності їх участі у світовому ринку кави, зокрема, через диверсифікацію експорту та розвиток внутрішнього споживання.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ КАВИ

2.1. Аналіз сучасного стану світового ринку кави

Світове виробництво кави є значущим макроекономічним індикатором для держав, що спеціалізуються на аграрному експорті, та відіграє ключову роль у забезпеченні стабільності агропродовольчих ринків країн-імпортерів. Згідно з даними Міжнародної кавової організації (ICO), у 2022/23 році глобальний обсяг виробництва кави склав приблизно 168,2 млн мішків (по 60 кг), демонструючи незначне зменшення відносно попереднього періоду [48]. Прогнозується, що у 2023/24 році обсяги виробництва залишаться на близькому рівні, досягнувши 168,0 млн мішків [49].

Аналіз структури виробництва за сортами виявляє тенденцію до диференціації. У 2023 році обсяги виробництва арабіки досягли приблизно 94,0 млн мішків, тоді як обсяг робусти становив близько 74,2 млн мішків [48]. Таким чином, арабіка зберігає домінуючу позицію на ринку ($\approx 56\%$); проте, спостерігаються зміни у споживчих уподобаннях, зокрема, зростання попиту на робусту, особливо у державах з розвиненим сектором розчинної кави.

Географічний розподіл виробництва зеленої кави у світі за 2023 рік, представлений на рис. 2.1, демонструє, що регіональні розбіжності є визначальним фактором у динаміці сукупного виробництва. Найбільшу позитивну динаміку демонструє Південна Америка, зокрема Бразилія, що забезпечує понад третину світового виробництва кави. У 2023/24 році у цій країні було вироблено понад 66,4 млн мішків, що становить приріст у 4% порівняно з попереднім періодом [49]. Водночас, в азіатському регіоні, особливо у В'єтнамі та Індонезії, фіксуються коливання обсягів виробництва, зумовлені як кліматичними змінами, так і проблемами, пов'язаними з обмеженим доступом до мінеральних добрив і водних ресурсів.

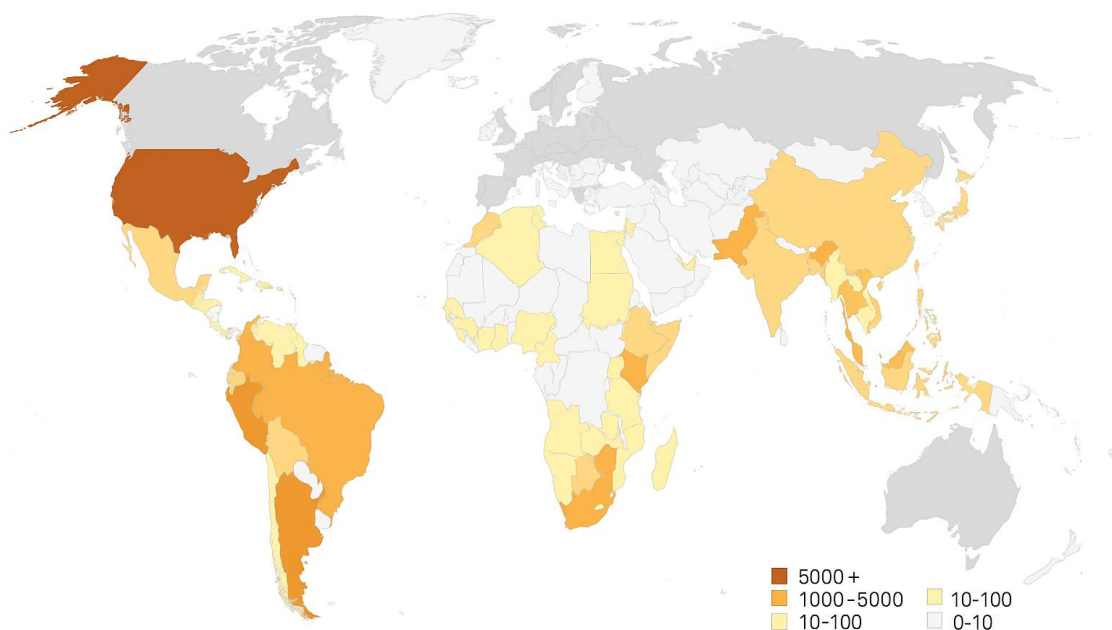

Рис. 2.1 – Географічний розподіл виробництва зеленої кави у світі, 2023 рік

(тис. тонн: 60 кг = 1 мішок)

Джерело: складено автором на основі [49].

Африка є стратегічно важливим осередком збереження генетичного різноманіття кавових культур. Хоча частка регіону в загальному обсязі світового виробництва становить менше 10% (рис. 2.1), окремі країни, зокрема Ефіопія та Уганда, відіграють важливу роль у виробництві нішевої кави, тобто кави з унікальними характеристиками та високою якістю, постачаючи зерно для ринку specialty coffee [50]. Разом із тим, подальший розвиток кавового сектору в Африці стримується низьким рівнем інфраструктури - недостатньою кількістю доріг для транспортування врожаю, обмеженим доступом до фінансових ресурсів і політичною нестабільністю, яка ускладнює реалізацію виробничого потенціалу африканських країн.

Згідно з аналітичними оцінками, середньорічні темпи зростання світового виробництва зеленої кави у 2015–2024 роках становили близько 1% (рис. 2.2) [49]. Це свідчить про стабільний, але не надто швидкий розвиток ринку, що створює виклики для африканських виробників у конкуренції з іншими регіонами [49].

Рис. 2.2 – Динаміка світового виробництва кави, 2015-2024 роки

Джерело: складено автором на основі [49].

Динаміка світового виробництва кави у 2015–2024 роках, представлена на рис. 2.2, демонструє повільне, але стійке зростання – з 143,1 млн 60-кілограмових мішків у 2015 році до прогнозованих 168,2 млн у 2024 році (рис. 2.2). Середньорічний темп приросту становив близько 1,5%, що свідчить про стабільність виробничого сектора, незважаючи на екзогенні ризики. Основними драйверами цього зростання стали: технологічні інновації: запровадження точного землеробства, автоматизація збору врожаю; адаптація до кліматичних викликів: впровадження нових сортів, толерантних до посух; державна підтримка виробників у ключових країнах, зокрема Бразилії та В'єтнамі. Водночас варто зазначити, що темпи зростання є нижчими порівняно з темпами споживання, що у середньостроковій перспективі може створити дисбаланс між попитом і пропозицією, особливо в умовах посилення впливу кліматичних змін. На сучасному етапі глобальний ринок кави характеризується високим рівнем концентрації виробництва: понад 70 % світової пропозиції формують п'ять провідних країн. Така структура підвищує вразливість постачань до кліматичних,

соціальних і політичних ризиків, що може призвести до перебоїв у світовому забезпеченні кавою [48].

Бразилія, як показано на рис. 2.3, продовжує відігравати ключову роль, забезпечуючи станом на 2024 рік близько 38% світового виробництва кави. Країна не тільки утримує лідерство за обсягами, а й демонструє позитивну динаміку зростання протягом останнього десятиліття, незважаючи на періодичні потрясіння, пов'язані з посухами, заморозками та змінами в режимі опадів. В'єтнам, другий за величиною виробник, спеціалізується переважно на вирощуванні сорту робуста та утримує стабільну частку в межах 16–18%, демонструючи, проте, дещо сповільнені темпи приросту обсягів виробництва [52].

Колумбія, Індонезія та Ефіопія, хоча й поступаються лідерам за обсягами виробництва (рис. 2.3), відіграють важливу роль у сегменті високоякісної кави. Колумбія традиційно позиціонується як виробник преміальної арабіки з географічним зазначенням, Індонезія забезпечує збалансоване співвідношення арабіки та робусти, а Ефіопія є визнаним центром походження кави, експортуючи унікальні сорти з високою доданою вартістю [51].

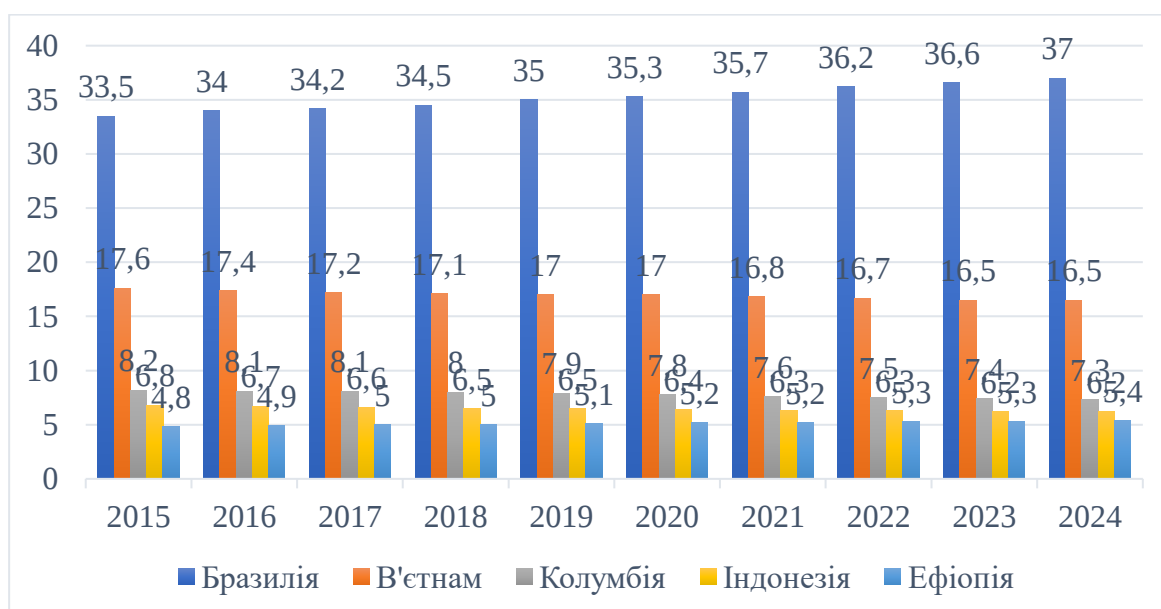

Рис. 2.3 – Зміна частки п'яти провідних країн у світовому виробництві кави (2015–2024 рр.), %

Джерело: складено автором на основі [48, 52].

Аналіз динаміки за період 2015–2024 рр., представлений на рис. 2.3. свідчить про поступове зростання частки Бразилії на світовому ринку зеленої кави з 33,5 % до 37,0 %. Ця тенденція пояснюється впровадженням агротехнологічних інновацій, таких як використання систем точного землеробства для оптимізації поливу та внесення добрив, розширенням площ під кавовими плантаціями та активною державною підтримкою виробництва. У В'єтнамі, навпаки, простежується стабілізація частки на рівні 16,5–17 % із незначними коливаннями, що зумовлено зростанням екологічного навантаження, змінами в структурі експорту (зокрема збільшенням частки обробленої кави) та уповільненням темпів приросту обсягів виробництва [48, 52].

Колумбія та Індонезія демонструють відносно сталу ринкову присутність з незначною тенденцією до скорочення, що обумовлено як внутрішніми економічними обмеженнями (зростання вартості робочої сили), так і зміною глобальної структури попиту [51]. Натомість Ефіопія поступово нарощує свою частку: з 3,4 % у 2015 році до прогнозованих 5,4 % у 2024 році. Це зростання пов'язане з підвищеним попитом на органічну та specialty-продукцію, яку активно постачають малі фермерські господарства країни, об'єднані в кооперативи, що забезпечують контроль якості та доступ до міжнародних ринків [51].

Порівняльна структура виробництва сортів арабіка та робуста у п'яти провідних країнах-виробниках кави, представлена на рис. 2.4., демонструє, що Індонезія підтримує відносно збалансовану структуру виробництва ($\approx 80\%$ робусти та 20% арабіки), що визначає її стратегічну роль як постачальника кави для масового споживача, здатного задовольнити різні потреби ринку. Колумбія зберігає абсолютну спеціалізацію на арабіці, включаючи сорти з географічною індикацією (наприклад, Сауса, Huila), що підкреслює її орієнтацію на преміальний сегмент. Ефіопія, попри невелику частку у світовому виробництві, займає унікальне місце завдяки екологічним методам обробки (органічне землеробство) та багатовіковій культурі вирощування кави [50].

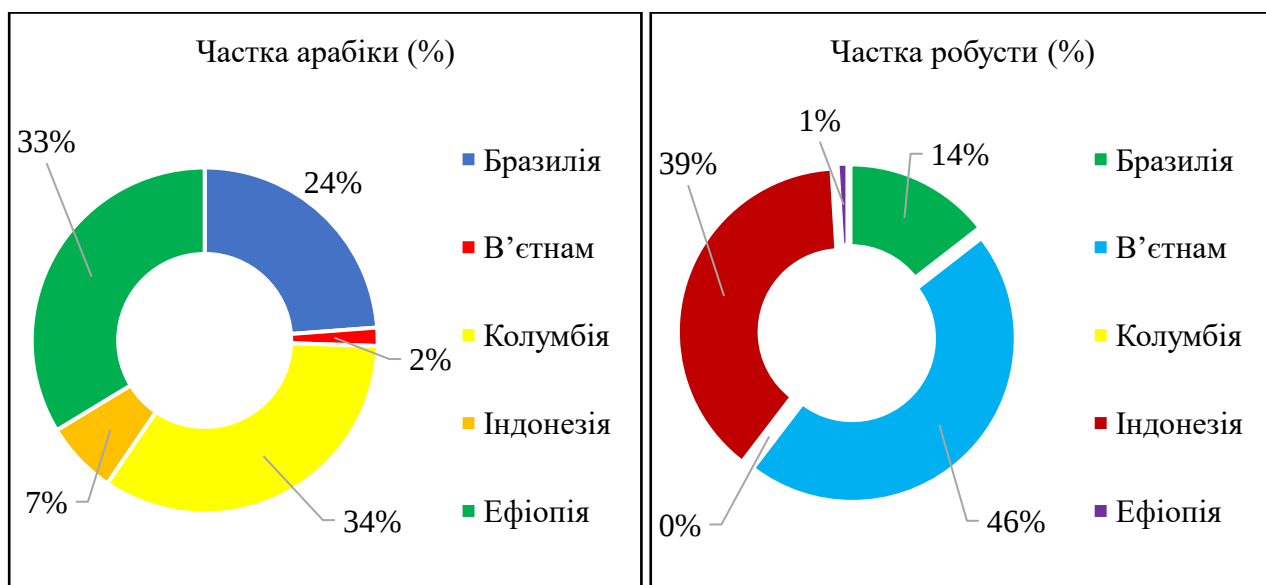

Рис. 2.4 – Порівняльна структура виробництва сортів арабіка та робуста у п'яти провідних країнах-виробниках кави

Джерело: складено автором на основі [50, 51].

Попри лідерські позиції у світовому виробництві кави, країни-виробники стикаються з низкою характерних ризиків, що впливають на стійкість виробництва та експортний потенціал, що представлено в табл.2.1. Зокрема, Бразилія характеризується вразливістю до посух, особливо у штатах Мінас-Жерайс та Сан-Паулу. Екстремальні погодні умови у період 2021–2022 рр. стали чинником короткострокового дефіциту на світовому ринку, що призвело до значного зростання цін на каву для споживачів [52].

Таблиця 2.1 – Ключові ризики для провідних країн-виробників кави

Країна	Ключові ризики
Бразилія	Посухи, зміна температур, ризик втрати врожаю
В'єтнам	Деградація ґрунтів, залежність від зовнішніх інвестицій
Колумбія	Інфляційний тиск, конкуренція з робустою на світовому ринку
Індонезія	Низький рівень механізації, локальні транспортні проблеми
Ефіопія	Відсутність інфраструктури, обмежений доступ до ринків

Джерело: складено автором за матеріалами [50, 51].

В контексті В'єтнаму, де інтенсивне виробництво кави тісно пов'язане з інвестиціями та наявністю водних ресурсів, основними проблемами є деградація ґрунтів та вразливість до коливань глобального попиту на сорт робуста.

Натомість Ефіопія відчуває обмеження, пов'язані з недостатнім розвитком інфраструктури, що перешкоджає інтеграції малих фермерських господарств у міжнародні ланцюги постачання та стримує потенціал збільшення доданої вартості продукції [50].

В умовах трансформації виробничих моделей, ключове значення має динаміка споживчого ринку, оскільки зростання попиту в основних регіонах детермінує довгострокові перспективи розвитку кавової індустрії. Протягом періоду 2012 – 2023 років спостерігалась тенденція стабільного зростання глобального споживання кави (рис. 2.5).

Рис. 2.5 – Динаміка світового споживання кави у 2012-2023 роках (млн 60-кілограмових мішків)

Джерело: складено автором на основі [48, 56]

За даними Міжнародної кавової організації, сукупний попит у 2023/24 році досяг 177,0 млн мішків (по 60 кг), що на 16,6 % перевищує показник 2012/13 року (151,7 млн мішків) [48]. Середньорічні темпи приросту становили приблизно 1,5–1,6 %, що вказує на поступове розширення ринку. Найбільш інтенсивне зростання споживання зафіксовано в країнах Азії, Близького Сходу та Східної

Європи. Це зумовлено як демографічними тенденціями, так і процесами урбанізації та збільшенням рівня доходів населення. У той же час, на традиційно стабільних ринках Північної Америки та Західної Європи спостерігаються більш помірні темпи зростання споживання, однак із збільшенням попиту на каву преміального сегмента.

Аналіз споживання за регіональною ознакою засвідчує провідні позиції розвинених країн: Європейського Союзу, США та Японії (рис. 2.6). Водночас найбільш динамічне зростання фіксується у країнах Азійсько-Тихоокеанського регіону — зокрема, Південній Кореї, а також Китаї, Індонезії та Індії. Ця тенденція пов'язана з урбанізацією, зростанням доходів, а також поширенням західних моделей споживання та розширенням преміального сегмента кави (зокрема, кави категорії specialty) [49].

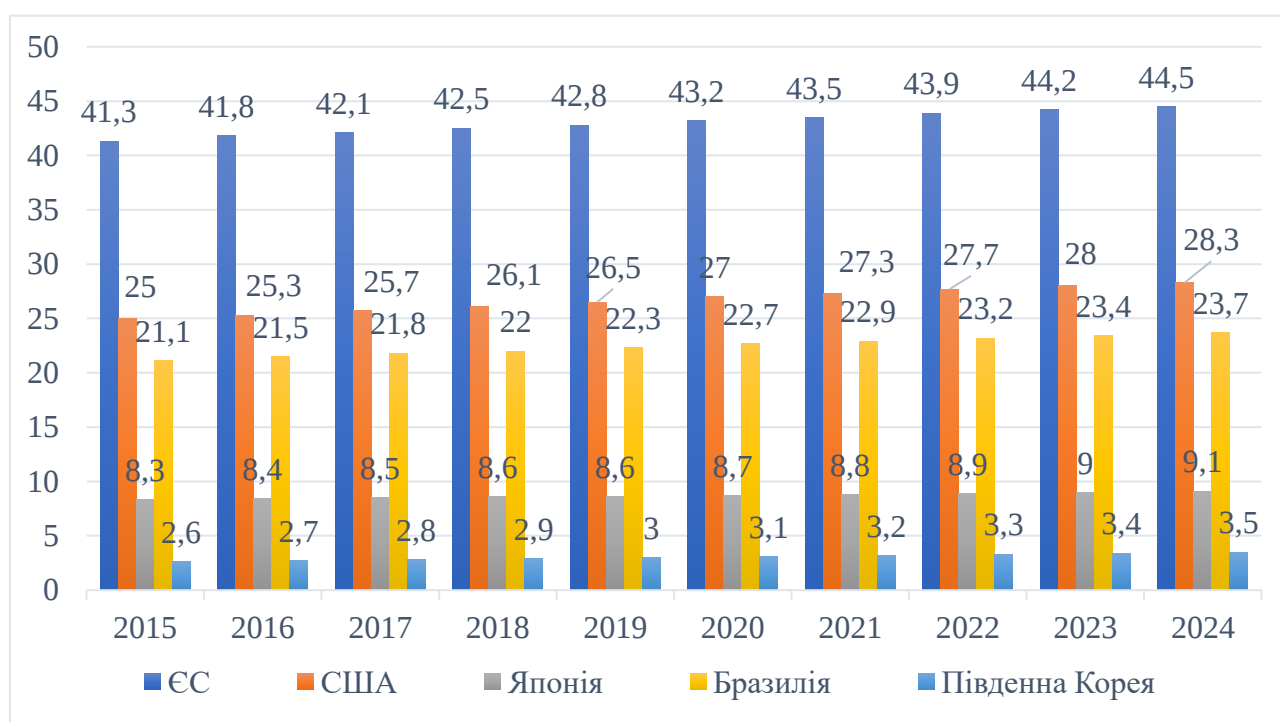

Рис. 2.6 – Динаміка споживання кави за регіонами світу, 2015–2024 рр., млн мішків

Джерело: складено автором на основі [1, 3].

Європейський Союз зберігає лідерські позиції за обсягами споживання кави, демонструючи показник понад 41 млн мішків у 2023/24 році, що еквівалентно приблизно 23 % світового попиту [48]. Сполучені Штати Америки посідають другу сходинку із річним споживанням близько 23 млн мішків (станом на 2022 рік), а Японія є найбільшим споживачем серед країн Азійського регіону, із показником 7,5 млн мішків [56]. Варто відзначити тенденцію до зростання попиту на альтернативні формати споживання кави, зокрема на готові до вживання напої (Ready-to-Drink) та продукцію, сертифіковану відповідно до стандартів сталого розвитку (Fairtrade, Organic, Rainforest Alliance). Це відображає підвищення рівня екологічної та соціальної відповідальності серед споживачів [55].

Важливою тенденцією у структурі споживання є зсув від масового до сегментованого підходу, що характеризується акцентом на якісних показниках, географічному походженні, технології обсмажування та методі приготування кави. Внаслідок цього, на багатьох ринках спостерігається збільшення частки спеціалізованих кав'ярень, крафтових брендів, а також поширення споживання кави в домашніх умовах із застосуванням капсульних систем.

Цінова динаміка на світовому ринку кави є важливим індикатором, що визначає рентабельність виробництва, інвестиційну привабливість галузі та стабільність доходів країн-виробників. Протягом останнього десятиліття ціни на основні сорти кави (арабіку та робусту) демонстрували високу волатильність, обумовлену як фундаментальними ринковими факторами, так і зовнішніми впливами, включаючи пандемію COVID-19, кліматичні зміни, геополітичні ризики та логістичні обмеження [48, 51].

У період з 2019 по 2023 роки біржові котирування арабіки на Нью-Йоркській товарній біржі (ICE) характеризувалися значними коливаннями. У 2019 році середнє значення ціни становило близько 2,6 доларів США за кілограм, проте у 2021 році, під впливом аномальної посухи та заморозків у Бразилії, котирування досягли пікових значень, перевищивши 6,5 доларів США за кілограм. Згодом, на тлі часткового відновлення виробництва та зниження

спекулятивної активності, ціна зменшилась до $\approx 4,0$ доларів США за кілограм наприкінці 2023 року [53, 54].

Динаміка цін на робусту, основним ціновим орієнтиром для якої є Лондонська біржа (ICE Futures Europe), була менш вираженою, проте також характеризувалася нестабільністю. Як видно з рис. 2.7, з рівня 1,7 доларів США за кілограм у 2019 році котирування зросли до 2,5–2,7 доларів США за кілограм у 2021 році, а в середині 2023 року вперше за останнє десятиліття перевищили ціни на арабіку (рис. 2.7). Ключовими причинами стали перебої у ланцюгах постачання з В'єтнаму, зумовлені дефіцитом мінеральних добрив, збільшенням виробничих витрат та несприятливими кліматичними умовами [51].

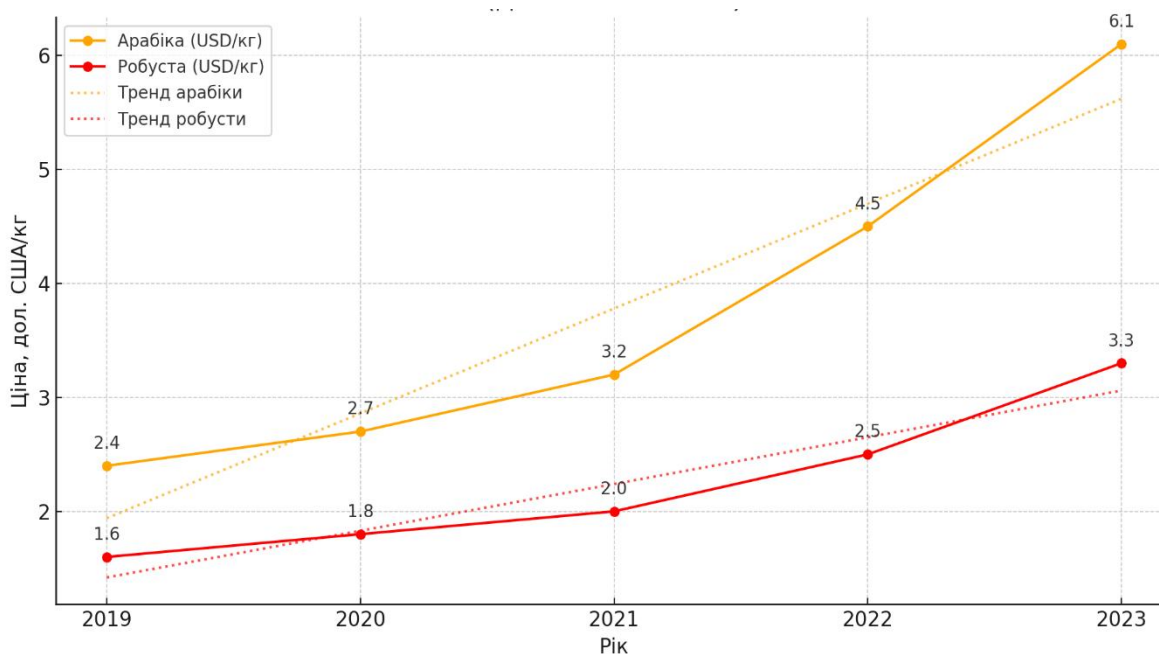

Рис. 2.7 – Динаміка світових цін на арабіку та робусту, 2019–2023 рр (дол. США за 1 кг)

Джерело: складено автором на основі [49, 53, 54].

Таким чином, цінова динаміка на світовому ринку кави у 2019–2023 роках формувалась під впливом низки взаємопов'язаних чинників: кліматичних ризиків, біржових спекуляцій, валютної волатильності та трансформацій у споживчій структурі попиту. Ціни на арабіку та робусту демонстрували

зростання, особливо в контексті скорочення врожаїв у ключових країнах-виробниках та активізації попиту на преміальні сегменти кави. У середньостроковій перспективі очікується помірна стабілізація цін за умови відсутності глобальних потрясінь та подальшого розвитку екологічно сталих виробничих практик. Основними чинниками, що впливають на формування світових цін на каву, є:

- погодні шоки. Найбільші виробники арабіки, зокрема Бразилія та Колумбія, залишаються вразливими до погодних аномалій. Так, посухи та заморозки у 2021 році призвели до істотного скорочення обсягів урожаю [48];
- ф'ючерсні операції та біржова спекуляція. Зростання частки фінансових інвесторів у біржовій торгівлі спричиняє короточасні цінові коливання, які не завжди корелюють із реальними ринковими чинниками попиту та пропозиції [51, 53];
- валютні коливання. Зміни валютних курсів у країнах-виробниках (зокрема бразильського реалу та в'єтнамського донгу) впливають на експортні ціни, стимулюючи або стримуючи пропозицію кави на світовому ринку [53];
- трансформація споживчого попиту. Зростання попиту до кави категорії specialty, органічної продукції та розширення споживання в країнах, що розвиваються (Китай, Південна Корея), сприяють преміалізації ринку та зростанню цін у відповідних сегментах [49].

Відповідно до аналітичного звіту Світового банку (Commodity Markets Outlook), за відсутності нових кліматичних або геополітичних потрясінь у 2024–2025 роках очікується стабілізація цін у межах 3,5–4,5 доларів США/кг для арабіки та 2,5–3,5 доларів США/кг для робусти. У середньостроковій перспективі поступовий перехід до стабільних виробничих практик може сприяти помірному зростанню цін у преміальному сегменті ринку [54].

Таким чином, на формування світових цін на каву впливають як об'єктивні ринкові фактори — коливання попиту, валютні курси та біржові механізми, — так і зовнішні шоки, зокрема погодні явища та трансформація споживчих уподобань. У цьому контексті ключову роль відіграють стратегії країн-

виробників, спрямовані на адаптацію до змін у світовому середовищі, забезпечення конкурентоспроможності та підвищення доданої вартості продукції.

2.2. Провідні виробники кавової індустрії в світі

У контексті посилення конкуренції на світовому ринку кави Бразилія утримує лідерські позиції, забезпечуючи понад третину світового обсягу виробництва. Таке домінування зумовлене не лише сприятливими природно-кліматичними умовами (значні території з оптимальними умовами для вирощування арабіки та робусти), а й послідовною реалізацією структурних реформ в агропромисловому секторі. Починаючи з 2000-х років, уряд Бразилії поступово перейшов від прямого субсидіювання до стимулювання інвестицій у механізацію, інфраструктуру та технологічні інновації. Зокрема, за даними ФАО, понад 70 % кавових господарств у країні оснащені сучасним обладнанням, а рівень механізації збирання врожаю перевищує 85 % [57].

У 2023 році, за інформацією Trading Economics, Бразилія виробила близько 66,4 млн мішків кави, що еквівалентно понад 38% світового обсягу виробництва [61]. При цьому, понад 75% виробництва припадає на арабіку, яка традиційно вважається більш якісною, але водночас чутливою до змін клімату [57]. Це зумовлює необхідність впровадження спеціалізованих агротехнологій, активне розповсюдження яких підтримується державним банком розвитку (BNDES) та аграрними кооперативами. Зокрема, протягом останніх трьох років уряд інвестував понад 1,3 млрд реалів у програми модернізації агровиробництва, підвищення енергоефективності та проведення досліджень нових сортів кави [59].

Окрім економічних інструментів, стратегія розвитку кавового сектору Бразилії також передбачає активну інтеграцію принципів ESG (Environmental, Social and Governance). У 2022–2023 роках уряд та приватні виробники спільно реалізували понад 80 проєктів з екологічного моніторингу, включаючи

впровадження систем вуглецевого трекінгу, отримання сертифікації Rainforest Alliance, а також програм зі збереження водних ресурсів [58]. У результаті, Бразилія зміцнює свої позиції не лише як провідний експортер зеленої кави, але й як виробник розчинної та обсмаженої продукції, що дозволяє збільшити внутрішню додану вартість.

Однак незважаючи на високий рівень розвитку, Бразилія стикається з низкою системних ризиків. Найбільш критичним серед них залишається вплив кліматичних аномалій, що відбивається на показниках врожайності, представлених на рис.2.8. Так, у 2021 році в ключових кавових регіонах, зокрема в штатах Мінас-Жерайс і Сан-Паулу, було зафіксовано посухи та заморозки, що призвели до скорочення врожайності арабіки на 15–20 % порівняно з середніми показниками попередніх років [48, 60]. Це спричинило тимчасове зменшення обсягів експорту та негативно позначилося на дохідності дрібних фермерських господарств.

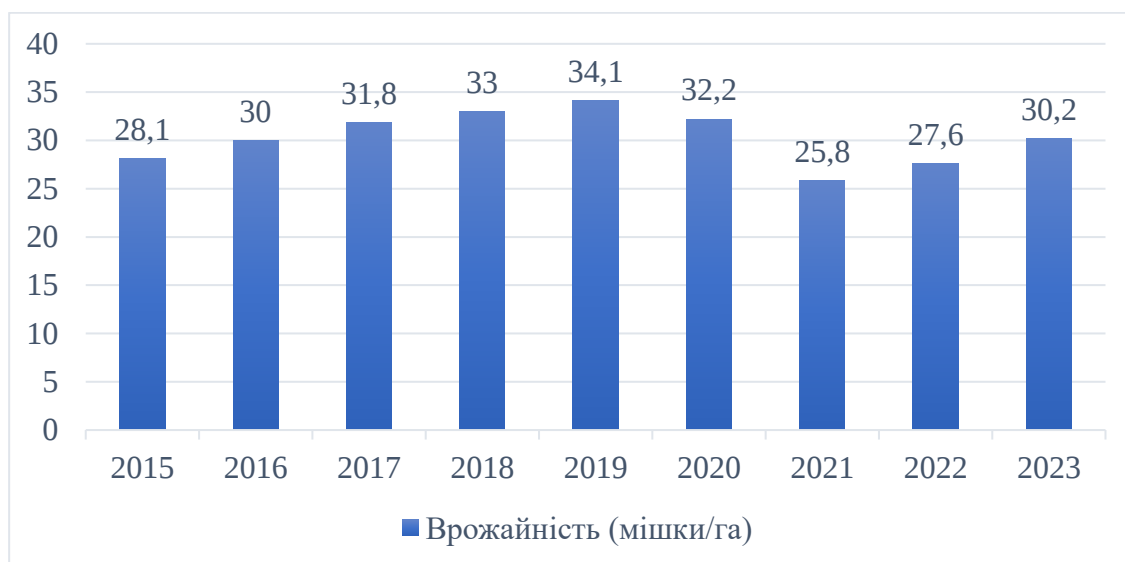

Рис. 2.8 – Динаміка врожайності кави в Бразилії, 2015–2023 рр. (мішків/га)

Джерело: складено автором на основі [57-61].

Крім того, вагомим чинником залишається волатильність обмінного курсу бразильського реалу (BRL) відносно долара США. Девальвація BRL, яка спостерігалася протягом 2020–2022 років, підвищувала експортну виручку в

національній валюті, однак водночас посилювала інфляційний тиск усередині країни та ускладнювала планування витрат у виробництві [61].

Інвестиції в інфраструктуру відіграють важливу роль у мінімізації логістичних витрат. За оцінками UNCTAD, до 2023 року було проведено модернізацію понад 120 кавових елеваторів, а середній час транспортування до портової інфраструктури скоротився на 18% [49]. У сукупності ці заходи сприяють підвищенню ефективності, незважаючи на ризики, пов'язані з мінливістю погодних умов. Разом з тим, Бразилія нарощує обсяги експорту переробленої кави (розчинної та обсмаженої), що сприяє збільшенню доданої вартості в ланцюгу постачання та збільшує прибутки місцевих компаній.

Аналіз доступних даних, представлених в табл. 2.2 демонструє послідовну модернізацію бразильського кавового сектору. Інтенсивна механізація виробництва, акцент на культивуванні високоякісної арабіки та вагомі державні інвестиції сприяють формуванню конкурентоспроможності країни на світовому ринку. Однак, сприйнятливість до кліматичних змін та волатильність валютних курсів зумовлюють необхідність безперервного вдосконалення адаптаційних стратегій та оптимізації логістичних процесів. Зазначені фактори перетворюють Бразилію не лише на провідного виробника кави, але й на взірць гнучкої та інноваційної політики в даній галузі.

Таблиця 2.2 – Ключові індикатори кавового сектору Бразилії

Показник	Значення (2023)	Коментар
Загальний обсяг виробництва (млн мішків)	66,4	~38% світового ринку [61]
Частка арабіки	~75%	Вирощується переважно в штаті Мінас-Жерайс [57]
Рівень механізації	85%	Один з найвищих показників у світі [57]
Обсяг державних інвестицій	1,3 млрд реалів	Через банк BNDES [59]
Основні ризики	Посуха, El Niño, валюта	Значний вплив на врожайність та доходи [58], [60]

Джерело: складено автором за матеріалами [57-61].

Наступна країна, яка є одним із провідних учасників ринку, є В'єтнам. Протягом останніх трьох десятиліть В'єтнам зазнав трансформації та утвердився як один із ключових учасників світового кавового ринку, забезпечуючи близько 40% глобального виробництва робусти. Цей значний прогрес став наслідком реформ «Doi Moi» (1986), які сприяли лібералізації аграрного сектору та створенню сприятливих умов для розвитку дрібного фермерства. Наразі країна утримує другу позицію у світі за обсягами виробництва кави, що становить приблизно 27,5–30 мільйонів мішків на рік [62]. Основу експорту становить робуста, зосереджена переважно у регіоні Центрального Нагір'я (Đắk Lắk, Lâm Đồng), де існують оптимальні кліматичні умови для вирощування цього сорту. Робуста становить приблизно 93% в'єтнамського виробництва, тоді як арабіка позиціонується як нішевий продукт, орієнтований на спеціалізований сегмент ринку [49]. Висока врожайність - до 2,75 т/га – як видно з рисунку 2.9, а, також, короткий вегетаційний період та механізована обробка забезпечують економічну ефективність робусти як культури для масштабного експорту.

Загальна динаміка врожайності кави, представлена на рис.2.9, у В'єтнамі характеризується стабільним зростанням з незначними флуктуаціями. Відзначено підвищення показника з 2,5 до 2,75 т/га, що свідчить про результативність агротехнічних заходів, включаючи використання високопродуктивних сортів робусти та ефективні системи зрошення. Незначні зниження в окремі періоди (2017, 2021) можуть бути пов'язані з локалізованими кліматичними аномаліями, проте загальна тенденція демонструє високий рівень стійкості виробництва.

Рис. 2.9 - Динаміка врожайності кави у В'єтнамі, 2015–2023 рр.

Джерело: складено автором на основі [49, 62–64].

Основні характеристики кавового сектора В'єтнаму, що наведено в табл. 2.3, свідчать про наступне. Характерною рисою в'єтнамської моделі є активна участь малих фермерських господарств у виробничих та експортних процесах. Згідно з даними ІСО, понад 90% господарств обробляють площі до 2 га, що визначає кооперативи як ключові інститути аграрної взаємодії [63].

Таблиця 2.3 – Основні характеристики кавового сектора В'єтнаму, 2023 рік

Показник	Значення	Коментар
Загальний обсяг виробництва	≈27,5–30 млн мішків	2-е місце у світі [62]
Частка робусти у виробництві	≈93%	Основна експортна культура [63]
Частка дрібних фермерів	≈90% господарств	Домінуюча структура виробництва [64]
Основні підтримки держави	Пільги, субсидії, сертифікація	Програми GAP, податкові послаблення [65]
Експортна стратегія	Зелені боби робусти	Основний напрямок – ЄС, США, Китай

Джерело: складено автором за матеріалами [49, 62–64].

Сільськогосподарські об'єднання забезпечують колективне зберігання, первинну обробку, логістику, а також виступають посередниками у забезпеченні доступу до сертифікації (UTZ, 4C) та фінансових ресурсів. Урядова політика спрямована на стимулювання розвитку кооперативів шляхом надання технічної допомоги, безвідсоткових кредитів та консультаційної підтримки. Держава В'єтнаму надає систематичну підтримку кавовому сектору: зокрема, реалізовано податкові пільги для виробників (звільнення від ПДВ), інвестиційні субсидії та програми модернізації насаджень. З 2020 року активізовано програму «Перезасадження кави», метою якої є заміна приблизно 40% старих дерев до 2025 року [64]. Крім того, уряд заохочує впровадження системи GAP (Good Agricultural Practices), розширення площ зрошення та використання стійких сортів кави.

Представлена модель дала змогу В'єтнаму підтримувати стабільну динаміку експорту навіть в умовах цінової волатильності.

Завдяки низьким витратам на виробництво, короткому циклу збору врожаю та активній підтримці з боку держави, країна сформувала дієву експортно-орієнтовану систему. Водночас, ключовими викликами залишаються:

- залежність від одного сорту кави,
- виснаження ґрунтів,
- інфраструктурні обмеження у віддалених регіонах,
- а також тиск з боку міжнародних стандартів сталого розвитку.

Стратегічним пріоритетом є диверсифікація сортів, збільшення доданої вартості шляхом розвитку внутрішньої переробки кави та посилення екологічної адаптації.

Ефіопія займає особливе місце у світовій кавовій галузі, будучи не лише одним з найбільших виробників арабіки, але й історичною батьківщиною цієї культури. Кавовий сектор забезпечує понад 30% експортних доходів країни, а також приблизно 15% ВВП аграрного сектору [65]. Близько 15 мільйонів громадян прямо чи опосередковано залучені до вирощування, переробки та

реалізації кави, що визначає стратегічну значущість цієї галузі для національного розвитку [66].

Структура кавового виробництва в Ефіопії за типами господарств, 2023 рік, представлена на рис. 2.10, свідчить, що переважна частина виробництва зосереджена у малих фермерських господарствах – понад 95% кавових ферм мають площу менше 2 га [66].

Рис. 2.10 – Структура кавового виробництва в Ефіопії за типами господарств, 2023 рік

Джерело: складено автором на основі [65, 67].

Така структура формує унікальну модель: каву вирощують у затінку дерев, з мінімальним використанням агрохімікатів, що забезпечує її органічний статус.

Водночас, значно обмежують можливості цих виробників:

- недостатня інфраструктура,
- обмежений доступ до фінансування,
- нестабільність цін.

На ринку домінує експорт кави типу specialty, зокрема сортів Yirgacheffe, Sidamo та Harrar, які мають високий попит у сегменті преміум. Близько 60% експорту йде в ЄС, США та Близький Схід [66].

Надаємо характеристику кавовій галузі Ефіопії. Перевагою Ефіопії є її біорізноманіття: тут культивується понад 6 тисяч генотипів кави, що робить країну цінним генетичним банком для адаптації до зміни клімату [66]. Основні індикатори кавового сектору Ефіопії, представлені даними за 2023 рік в табл. 2.4., свідчать про наступне.

Таблиця 2.4 – Основні індикатори кавового сектору Ефіопії, 2023 рік

Показник	Значення	Коментар
Загальний обсяг виробництва	≈8,36 млн мішків	≈5-е місце у світі [66]
Частка фермерських господарств	>95%	Переважно до 2 га [67]
Частка експорту кави категорії specialty	≈60% експорту	Основні сорти: Yirgacheffe, Sidamo, Harrar [68]
Кількість сертифікованих ферм	>220 тис.	Fairtrade, Organic, UTZ [69]
Основні експортні ринки	ЄС, США, Близький Схід	Диверсифікація в межах преміального ринку [66], [68]

Джерело: складено автором за матеріалами [65–69].

Особливу увагу у державній політиці приділено сертифікації. Більше ніж 20% кави експортується з позначками Fairtrade, UTZ, Organic, що дозволяє виробникам отримувати преміальні ціни та стабільні контракти з міжнародними трейдерами [68].

Однак ефіопська модель залишається вразливою до низки факторів. Зокрема, інфраструктурна відсталість у сільських регіонах ускладнює логістику, а внутрішня система ціноутворення часто не дозволяє фермерам отримувати ринкову вартість. Крім того, через відсутність гарантійних механізмів фермери залишаються залежними від трейдерів, що спричиняє асиметрію у розподілі прибутків [66].

Попри виклики, Ефіопія зберігає високий потенціал. Завдяки підтримці міжнародних донорів (ICO, FAO, USAID), активізується розвиток цифрових платформ для прямих продажів (direct trade) та реалізація проєктів з покращення якості постачання. Це дозволяє формувати більш сталу модель, орієнтовану на підвищення доданої вартості та соціальну інклюзію.

Виробництво кави перебуває під впливом складного комплексу екзогенних чинників, що визначають як його ефективність, так і стійкість у довгостроковій перспективі. На фоні зростаючої кліматичної мінливості, структурної трансформації ринків праці, нестабільності валютно-фінансового середовища та еволюції міжнародних регуляторних вимог, традиційні моделі функціонування кавового сектору зазнають суттєвого тиску. В умовах посилення екологічних викликів та соціально-економічної вразливості дрібних виробників, стає дедалі актуальнішим аналіз взаємодії зовнішніх ризиків і адаптаційних механізмів на рівні країн-виробників.

Представлена табл. 2.5. демонструє багатовекторний характер впливу зовнішніх факторів на кавову індустрію. Найбільш системним ризиком залишаються кліматичні зміни, які прямо впливають на урожайність і якість зерна, особливо у країнах, орієнтованих на арабіку [58]. Водночас економічні й соціальні трансформації посилюють вразливість сільських громад до глобальної кон'юнктури [60].

Таблиця 2.5 – Вплив основних зовнішніх чинників на країни-виробники кави

Чинники	Основні прояви	Приклади країн / вплив
Кліматичні	Посухи, температурні стреси, El Niño / La Niña	Бразилія: втрати врожаю арабіки на 15–20% у 2021–2022 рр.; Ефіопія: зменшення урожайності в південних регіонах [69], [70].
	Погодні коливання у фазах цвітіння	В'єтнам: зниження обсягів у 2017, 2021 через зміщення сезону дощів [71].
Економічні	Валютна нестабільність	Бразилія: зміцнення долара призводить до зниження прибутковості експорту [69]
	Зростання вартості добрив, енергоносіїв	Уганда, Танзанія: обмеження доступу до імпортованих ресурсів [72]
Соціальні	Урбанізація, міграція молоді	Колумбія, Ефіопія: зменшення трудових ресурсів, старіння фермерів [73], [74]
	Зменшення інтересу молоді до агросектору	Східна Африка: молодь віддає перевагу торгівлі / місту [75]
Інституційні / політичні	Недостатня підтримка дрібних фермерів	Перу, Непал: обмежений доступ до кредитів, технологій [76]
	Відсутність адаптаційних політик	Багато африканських країн: низька участь у кліматичних програмах [77]

Джерело: складено автором за матеріалами [58-60, 63].

Особливо критичним є поєднання кліматичних ризиків із відсутністю належної державної підтримки – така ситуація характерна для Ефіопії, Уганди, Танзанії, де фермери часто не мають доступу до страхування врожаїв чи довгострокових кредитів [63]. Водночас країни як-от Бразилія або В'єтнам вже імплементують адаптаційні практики, що включають перехід на посухостійкі сорти, крапельне зрошення, зміщення графіків посадки, а також розвиток агроекологічної освіти [59].

Сукупність кліматичних, економічних та соціальних ризиків формує нову парадигму розвитку кавового сектору, що потребує перегляду традиційних моделей ведення господарства, посилення інституційної ролі держави та міжнародної кооперації [60]. Всі вищезазначені характеристики сучасного стану світового ринку кави обумовлюють перспективи його подальшого розвитку.

2.3 Перспективи розвитку світового ринку кави

Прогнозований попит на каву формуватиметься під впливом демографічних та споживчих тенденцій. Згідно з оцінками Міжнародної організації кави (ICO) та інших аналітичних центрів, у найближче десятиліття очікується помірне зростання споживання. Зокрема, виконавчий директор ICO Ванусія Ногуйейра зазначила, що середньорічне зростання світового споживання кави становитиме 1–2% до кінця 2020-х років, що еквівалентно збільшенню обсягів приблизно на 25 мільйонів 60-кілограмових мішків до 2030 року [69]. Попередня оцінка CAGR на рівні 3,3% була визнана надмірно оптимістичною та скоригована до більш помірних показників [69]. За даними Coffee Barometer, за базовим сценарієм обсяг споживання досягне 200 мільйонів мішків до 2030 року, з можливим діапазоном прогнозованих значень у межах 180–230 мільйонів, залежно від темпів зростання (рис.2.11) [70].

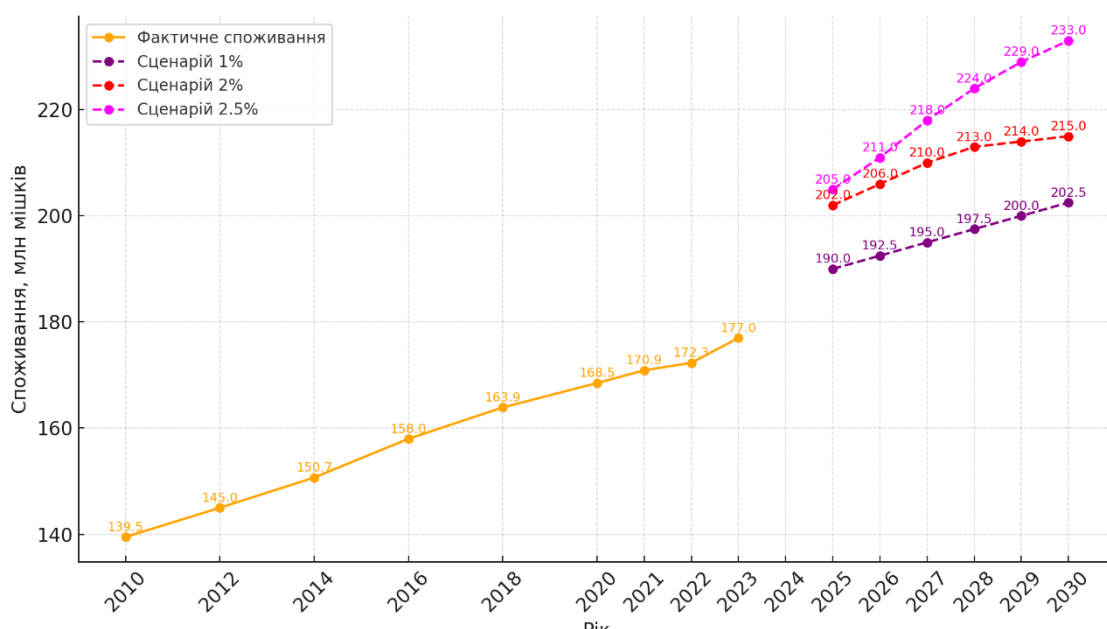

Рис. 2.11 - Світове споживання кави, 2010–2030 роки (млн мішків)

Джерело: складено автором на основі [69, 70].

Світове споживання кави у 2023 році досягло рекордного рівня – понад 177 млн 60-кілограмових мішків, за даними Світового банку та ICO [71]. Очікується, що у найближчі роки попит зростатиме на тлі відновлення глобальної економіки, зростання населення, урбанізації та розширення середнього класу в країнах Азії, Африки та Латинської Америки.

Згідно з прогнозами FAO та Coffee Barometer [70], представленими на рис. 2.11, до 2030 року можливі такі сценарії розвитку:

- песимістичний сценарій (середньорічний приріст $\approx 1\%$) – до 190–200 млн мішків за умови слабкого економічного відновлення та цінової волатильності;
- базовий сценарій ($\approx 2\%$) – зростання до 210–215 млн мішків, що відповідає середнім темпам останнього десятиліття;
- оптимістичний сценарій ($\approx 2,5\%$) – до 220–230 млн мішків за умов активного зростання споживання в країнах, що розвиваються, та розширення сегменту specialty coffee.

Крім зростання фізичних обсягів, прогнозується збільшення вартості ринку на 4–5 % у грошовому вираженні. Цей тренд зумовлений зростанням попиту на преміальну продукцію та підвищенням частки сертифікованої кави (Fairtrade, Organic, Rainforest Alliance) [71].

Світове споживання кави має виразні регіональні особливості. Європейський Союз залишається найбільшим регіональним ринком із показником близько 2,54 млн тонн (≈ 42 млн 60-кілограмових мішків) у 2022 році, що становить приблизно 24 % світового обсягу [72; 73]. Другу позицію посідають Сполучені Штати Америки — 1,36 млн тонн (≈ 23 млн мішків), або близько 13 % глобального споживання [72]. Для цих усталених ринків характерні стабільні або незначні темпи приросту, тому їхній внесок у загальне зростання попиту обмежений.

На відміну від цього, в Азії спостерігається активна експансія ринку. Зокрема, Китай за останні десять років збільшив обсяг імпорту з приблизно 2 млн до понад 6,3 млн мішків (станом на 2024 рік), що дозволило йому вийти на шосте місце серед найбільших споживачів у світі [75]. Сукупне зростання

споживання кави в Китаї перевищило 150 % за десятиріччя, що пов'язано з розвитком культури кав'ярень, урбанізацією та зміною споживчих пріоритетів [73].

В Індії попит на каву також зростає — під впливом зростання доходів населення та популяризації розчинної й готової до вживання продукції. За прогнозами USDA (FAS), у 2025 році внутрішнє споживання в країні досягне 1,4 млн мішків [74]. Загалом, у країнах Азії середньорічні темпи зростання споживання кави (CAGR) значно перевищують аналогічні показники в розвинених країнах і можуть сягати 5–10 % [69].

Спостерігається виражена зміна структури попиту в бік specialty coffee — ароматичних сортів і напоїв преміум-класу (рис. 2.12). У США значна частина споживачів віддає перевагу «спеціальній» каві: за результатами опитування NCA, у 2024 році $\approx 45\%$ американців споживали specialty coffee щоденно (вперше зрівнявшись із традиційною кавою — 44%) (рис. 2.12) [76]. У 2023 році 57% дорослих у США вживали «спеціальну» каву протягом тижня, що відображає приріст на 7,5% у річному вимірі [77]. Це зростання особливо помітне у сегменті напоїв на основі еспресо (лате, капучино тощо), а також готових кавових напоїв у пляшках.

Наслідком цього є збільшення «середнього чеку» (середніх витрат за покупку) та зростання готовності споживачів платити за преміум: близько 55% вартості ринку США вже припадає на specialty-каву [77]. У Європі спостерігається аналогічна тенденція: зокрема, зростає популярність кави у капсулах та напоїв «як у кав'ярні» у Німеччині, Франції та Скандинавії [73]. Збільшення частки specialty-сегменту стимулює попит на високоякісне зерно та сприяє освоєнню нових ринкових ніш.

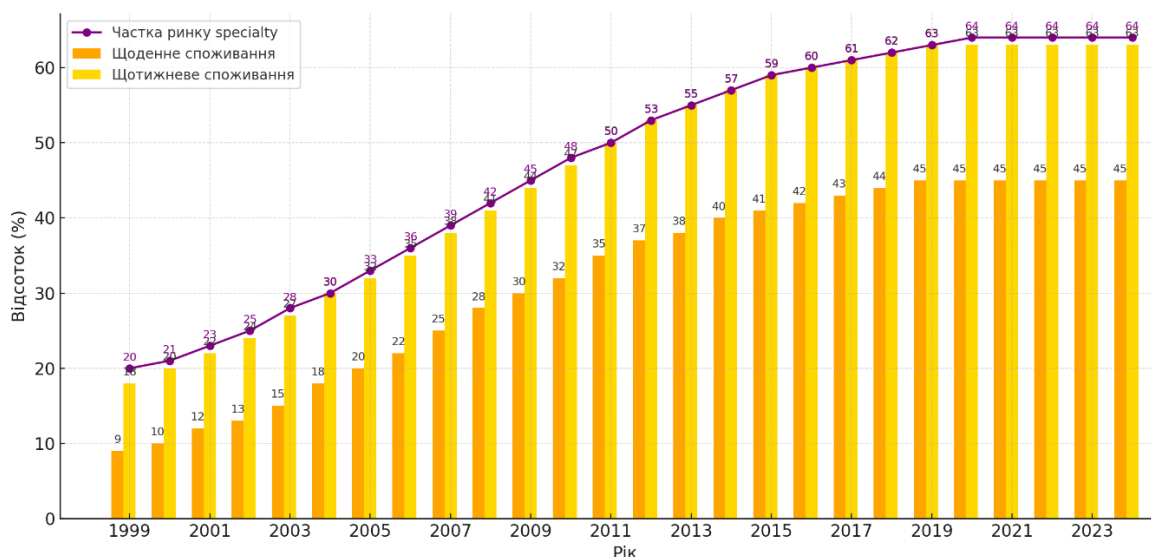

Рис. 2.12 - Тренди споживання specialty coffee у США, 1999–2024 роки

Джерело: складено автором на основі [76, 77].

Загалом, як видно з рис.2.12, у США сегмент specialty coffee демонструє сталу позитивну динаміку. Згідно з наданими даними, частка щоденних споживачів specialty зросла з приблизно 9 % у 1999 році до 41 % у 2017 році, а частка цього сегменту в загальному ринку кави зросла з 40 % у 2010 році до 59 % у 2017 році [77]. Подальше зростання до 2024 року зберігається, хоча темпи дещо сповільнюються. Це свідчить про формування сталої бази споживачів, орієнтованих на якість і специфічні властивості продукту. Такий попит створює додаткові стимули для інновацій на ринку кави, зокрема розвиток спеціальних сортів, технологій холодної екстракції, порційного фасування, капсульних форматів та нових смакових ліній [76].

У країнах, де традиційно не існувало розвиненої культури споживання кави, простежується стрімкий розвиток ринку. Так, в таблиці 2.6 представлено дані щодо прогнозу споживання в Китаї та Індії порівняно із США.

Зокрема, Китай за останнє десятиліття збільшив імпорт майже утричі — до 6,3 млн мішків у 2024 році [79]. Цей стрибок пояснюється активною експансією як міжнародних мереж (наприклад, Starbucks), так і місцевих брендів — зокрема, Luckin Coffee, які зробили каву доступною для широких верств населення [80].

В Індії основними рушіями зростання є зростання доходів середнього класу, урбанізація, а також популяризація розчинної кави. За прогнозами USDA, внутрішнє споживання в країні зростає до 1,4 млн мішків у 2025 році [81]. У США, попри досягнення високого рівня насичення ринку — 22–23 млн мішків щорічно, — інтерес споживачів підтримується за рахунок постійного оновлення асортименту, впровадження нових продуктів та адаптації під змінювані вподобання споживачів [82].

Таблиця 2.6 - Прогноз споживання кави в ключових країнах на 2024/25 та 2030 роки (60-кілограмові мішки)

Країна	2024/25 (млн мішків)	2030 (млн мішків)
США	22.3	≈25.0
Китай	6.3	≈10.0
Індія	1.4	≈2.0

Джерело: складено автором за матеріалами [79-84].

Транснаціональні корпорації відіграють значну роль у формуванні регіональної динаміки і прогнозів, представлених в табл. 2.6 відносно Китаю та Індії. Наприклад, Starbucks протягом останніх років суттєво розширила свою присутність на азійських ринках – особливо в Китаї та Індії – і активно просуває преміальні напої через локалізовані кав'ярні [80]. Компанія Nestlé (бренди Nescafé, Starbucks RTD) зосередила зусилля на сегменті готової до споживання кави та розширенні портфеля у Північній Америці та Європі [83]. Її преміум-підрозділ Nespresso також збільшує ринкову частку завдяки новим лінійкам капсульної кави та кавоварок.

Аналогічно, JDE Peet's активно інвестує у маркетинг і логістику, особливо в Європі та країнах, що розвиваються (бренди Jacobs, L'OR, Douwe Egberts тощо), сприяючи зростанню продажів як у зерновому, так і в капсульному сегментах [84]. Усі ці компанії розширюють e-commerce-канали, оптимізують логістику та

просувають рішення, орієнтовані на сталий розвиток, що дозволяє не лише утримувати, а й збільшувати споживчу аудиторію.

Технологічні інновації стають визначальним фактором розвитку кавового сектору в найближчому десятилітті. Насамперед ідеться про трансформацію агровиробництва кави: впровадження точного землеробства, автоматизації збору врожаю та цифрових рішень. Традиційно кавове фермерство залежало від ручної праці, що за умов дефіциту робочої сили та кліматичних ризиків стає менш перспективним [84]. Тому великі плантації дедалі активніше застосовують механізоване збирання урожаю – від тракторів-встряхувачів до роботизованих збиральних машин. Наприклад, у Бразилії близько чверті фермерів вже використовують механічні комбайни для збирання кавових ягід. Це дає змогу різко підвищити продуктивність: експериментальні дані свідчать, що за ~1,36 години техніка може обробити 0,8 га насаджень, тоді як вручну або переносними пристроями – лише ~0,04 га [85]. Таким чином, автоматизація збору підвищує ефективність приблизно у 20 разів, одночасно пом'якшуючи проблему браку найманих збирачів і нерегулярності ручної праці.

У країнах Африки та Азії, де переважають дрібні господарства на складному рельєфі, пряме впровадження громіздкої техніки обмежене; однак застосовуються адаптивні стратегії (терасування тощо), а також розробляються портативні роботизовані системи, здатні селективно збирати стиглі плоди без пошкодження кущів [84]. Очікується, що розвиток доступнішої техніки та зростання заробітної плати стимулюватимуть механізацію і в інших країнах-виробниках, підвищуючи стабільність постачання.

Паралельно широко впроваджуються агротехнології точного землеробства. Зокрема, дрони та сенсорні системи дозволяють фермерам постійно моніторити плантації з повітря та цілеспрямовано втручатися у разі потреби. Безпілотники з мультиспектральними камерами здатні виявляти осередки стресу рослин або хвороб на ранніх стадіях і здійснювати прицільне обприскування лише там, де це необхідно. Такі «розумні» дрони скорочують використання хімікатів і води: зафіксовано зменшення обсягів пестицидів на ~35–50% у кооперативах, що

перейшли на аерознімання з вибірковою обробкою [86]. Це не лише знижує витрати, але й зменшує хімічне навантаження на ґрунти та водойми. Одночасно економія ручної праці сягає 60%, що еквівалентно сотням доларів на гектар за сезон. Вчасне виявлення та локалізація хвороб (наприклад, іржі кави) підтримує здоров'я насаджень, що підвищує врожайність і якість зерна – у деяких випадках преміальність зібраної кави зросла на 15–20% завдяки здоровішим деревам [86].

У Латинській Америці дрони вже застосовують для моніторингу великих плантацій (наприклад, за 3 дні флот безпілотників обробив ~300 га кавових полів у бразильському регіоні Серадо, запобігши спалаху іржі в сезон Ель-Ніньо). У Колумбії один із кооперативів завдяки дронам із датчиками зменшив використання фунгіцидів наполовину, підвищив якість зерна та зміг отримати цінову премію на експортному ринку [86]. Подібні приклади демонструють, що інвестиції в точне землеробство окупаються не лише з агрономічної точки зору, а й економічно.

Додатково поширюються IoT-системи (ґрунтові сенсори вологості та живлення, погодні станції) у поєднанні з алгоритмами штучного інтелекту. Вони в режимі реального часу надають фермерам рекомендації щодо оптимізації зрошення чи підживлення: наприклад, «розумні» системи зрошення у Бразилії дозволили скоротити споживання води на 30% без втрати врожаю [84]. Такі цифрові платформи демократизують доступ до агрономічних знань – навіть дрібні виробники через додатки отримують рекомендації, адаптовані до локальних даних про погоду та ґрунти. Отже, технології як-от дрони, big data та штучний інтелект стають невід'ємною частиною «кави 4.0», підвищуючи стійкість виробництва перед кліматичними викликами та продуктивність.

Інновації у переробці кави також формують нові вектори розвитку галузі. Одним із ключових трендів є впровадження «зелених» технологій обсмажування. Традиційні газові ростери роблять суттєвий внесок у викиди: до 15% загального вуглецевого сліду кавової індустрії припадає на процес обсмажування на природному газі. Відтак, відбувається перехід до електричних ростерів з електронагрівом, ІЧ-елементами та точним цифровим контролем профілю

обсмажування [87]. Лише протягом 2023–2024 років частка електричного обладнання для комерційного обсмажування різко зросла – експерти говорять про «зміну парадигми», адже виробники масово представляють електричні ростери місткістю від 1 до 15 кг замість традиційних газових. Перехід на електроенергію дозволяє практично звести нанівець локальні викиди на стадії обсмажування та значно знизити вуглецевий слід продукту: дані показують скорочення викидів CO₂ приблизно на 87% при заміні газових пальників на електротени [87].

Особливо у поєднанні з «чистими» джерелами електроенергії (сонячними панелями, вітрогенерацією) такі рішення роблять обсмажування екологічно сталим. Для великих компаній це шлях до досягнення корпоративних цілей зі скорочення викидів, а для малого бізнесу – можливість встановити компактні бездимні ростери прямо в кав'ярнях. Відповідно, споживачі дедалі більше очікують, що їхня кава обсмажена з мінімальним впливом на довкілля, тож інвестиції в «зелений обсмажувальний» парк стають конкурентною перевагою.

Окрім електрифікації, впроваджуються й SMART-рішення: сучасні ростери оснащують датчиками та ПЗ, що за допомогою штучного інтелекту аналізує температуру та колір зерна і динамічно коригує профіль обсмажування [87]. Це підвищує відтворюваність смакових характеристик і дає змогу розширювати лінійку specialty-продукції. Важливо, що технологічні новації з'являються і на більш ранніх етапах обробки: автоматичні сортувальні лінії з оптичними сканерами поліпшують якість зеленого зерна, а інноваційні методи ферментації (наприклад, контрольована анаеробна ферментація з датчиками) дозволяють створювати нові профілі смаку, розширюючи асортимент високоякісної кави.

Згідно з даними [88], близько 72% побічних продуктів кавової індустрії — таких як лушпиння, м'якуш плодів, використана гуща — утворюються безпосередньо в країнах-виробниках, що підкреслює значний потенціал для впровадження кругових (circular) рішень на ранніх етапах ланцюга постачання.

Решта 28% припадає на етапи транспортування, обсмаження і споживання у розвинених країнах-споживачах (рис. 2.13).

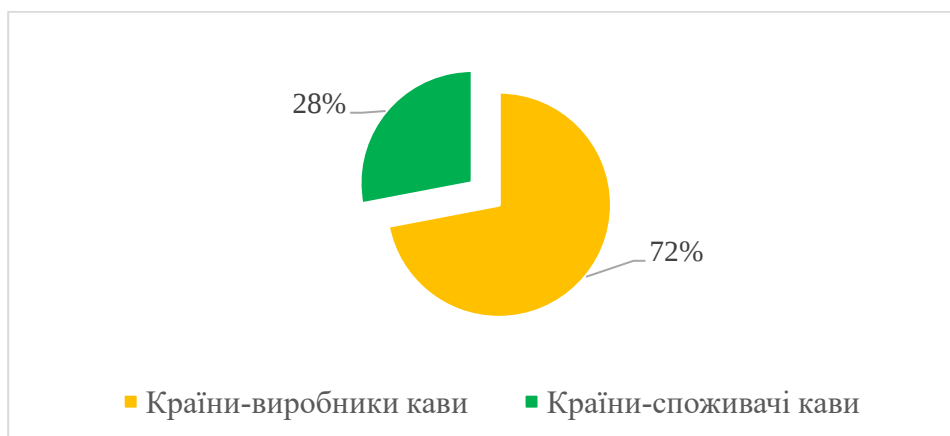

Рис. 2.13 - Частка побічних продуктів кавової індустрії, що утворюються в країнах-виробниках і країнах-споживачах, %

Джерело: складено автором на основі [88].

Сектор кави щороку генерує понад 40 млн тон біовідходів [86]. Традиційно ці залишки розглядалися як утилізаційна проблема, однак у межах концепції циркулярної економіки побічна сировина набуває цінності як вторинний ресурс. Рациональне використання таких матеріалів дозволяє створювати додану вартість безпосередньо в країнах походження [85].

Міжнародна організація кави (ICO) у своєму звіті 2024 року [87] акцентує увагу на трансформаційному потенціалі повторного використання кавових залишків для країн, що розвиваються.

Потенційні напрями включають:

- переробку м'якушу та лушпиння в органічні добрива, кормові домішки або біопаливо;
- виробництво біочару для поліпшення якості ґрунтів;
- вирощування грибів на кавовій гущі;
- екстракцію антиоксидантів та олій для харчової та косметичної промисловості [87].

У країнах Латинської Америки вже реалізуються стартапи, які виготовляють біопосуд та упаковку з кавового лушпиння або переробляють його у паливні пелети [88]. У країнах-споживачах набуває популярності екологічно орієнтований підхід до упаковки готової кави, наприклад:

- Paulig (Фінляндія) інвестувала €25 млн у виробничі лінії з випуску перероблюваного пакування, з метою повного переходу до 2025 року [89];
- Nestlé у межах програми Nescafé 2030 передбачає \$1 млрд інвестицій у регенеративні практики, включаючи скорочення відходів і вдосконалення упаковки [90].

Фінський виробник Paulig уже інвестував €25 млн у виробничі лінії для випуску перероблюваного пакування і планує повністю перейти на екологічні матеріали до 2025 р. [89]. Аналогічно, Nestlé в межах програми Nescafé 2030 виділяє \$1 млрд на впровадження регенеративних практик – зокрема на вдосконалення упаковки та скорочення відходів у ланцюгу постачання [90].

Підсумовуючи вище викладене, наведемо порівняльну характеристику ключових технологічних іновацій, узагальнених нами впродовж проведеного дослідження, в табл. 2.7. З таблиці видно, що інноваційні рішення мають вкрай широкий спектр напрямків реалізації і охоплюють значну кількість сфер впровадження.

Таблиця 2.7 – Порівняльна характеристика ключових технологічних іновацій у кавовій галузі

Інновація	Приклад реалізації (країна/регіон)	Ефект та значення (приклад)
Механізоване збирання врожаю (вібраційні збиральні комбайни, роботи-збирачі)	Бразилія (великі плантації); пілотні проєкти у Гватемалі, Кенії (горбисті території)	Прискорення збору ~у 20 разів проти ручного: 0,8 га/год комбайном vs 0,04 га/год вручну [84]; зменшення залежності від сезонної ручної праці [85].
Точне агровиробництво (дрони, IoT-сенсори, big data)	Колумбія (дрони для моніторингу хвороб); Бразилія (рої дронів для	Цільове внесення ЗЗР скорочує використання хімікатів на 35–50% [86], економлячи витрати; своєчасний контроль хвороб

	обприскування); Уганда (сенсорні платформи)	підвищує врожайність та якість зерна (+15% преміальної кави).
Електричне та “розумне” обсмаження (ростери на електронагріві, керовані ШІ)	США, ЄС (спеціалізовані обсмажувальні компанії та мережі кав’ярень)	Зменшення вуглецевих викидів при обсмаженні ~на 87% завдяки відмові від газу; покращення стабільності смаку через автоматизований контроль профілю [87].
Circular economy та zero-waste (повторне використання кавових відходів)	Латинська Америка (кооперативи з виробництва добрив із кавової пульпи); Глобально (програми компостування та ресайклінгу)	~40 млн т/рік кавового лушпиння і гущі можуть бути перетворені на біопаливо, добрива, косметику тощо [88], створюючи нові доходи для фермерів і знижуючи екологічне навантаження.

Джерело: складено автором за матеріалами [84–88].

Загалом принцип «нуль відходів» або «zero waste» пронизує всі ланки галузі – від ферми до кав’ярні: використані паперові стаканчики й кавові капсули збираються для переробки, запускаються ініціативи замкненого циклу (наприклад, перетворення кавової гущі на біогаз для живлення обладнання обсмажувальних цехів). Такі підходи не тільки зменшують екологічне навантаження, а й підвищують соціальну відповідальність брендів, що стає важливим чинником для споживачів і інвесторів.

Висновки до розділу 2

У другому розділі було здійснено комплексний аналіз сучасного стану та перспектив розвитку світового ринку кави. На основі статистичних даних, аналітичних звітів і тематичних досліджень встановлено, що ключовими детермінантами трансформації галузі виступають зміна споживчих вподобань, географічна переорієнтація попиту, посилення ролі спеціалізованої та преміальної продукції, а також технологічні інновації на всіх етапах ланцюга постачання.

Було виявлено, що регіони традиційного споживання демонструють стабілізацію обсягів, тоді як найбільш динамічне зростання припадає на країни Азії, зокрема Китай та Індію. Спостерігається переорієнтація попиту в бік спеціалізованої кави, що зумовлює зростання вимог до якості зерна, інновацій у переробці та вдосконалення логістики. Структурні зміни в споживанні супроводжуються зростанням попиту на продукцію з доданою вартістю, що, у свою чергу, стимулює інвестиції у виробництво, ферментацію та обсмаження кави нового покоління.

Водночас значну роль у формуванні нової моделі функціонування кавового ринку відіграють технологічні інновації. Йдеться про поширення практик точного землеробства, автоматизації збору, впровадження роботизованих систем, а також розробку цифрових рішень на основі штучного інтелекту. Зміни також охоплюють етапи обробки, зокрема – розвиток електричних ростерів, екологічно сталих методів ферментації та смарт-контролю якості.

Дослідження також показало, що перехід до моделей циркулярної економіки та zero-waste поступово охоплює всю індустрію – від фермерських господарств до глобальних брендів. Використання побічної сировини, повторна переробка упаковки, виробництво біопалива та органічних добрив на основі кавових відходів не лише знижують екологічне навантаження, а й відкривають нові економічні можливості для виробників.

ВИСНОВКИ

Результати дослідження підтверджують обґрунтованість обраної тематики та засвідчують досягнення поставленої мети. Спираючись на вивчення теоретичних засад і аналіз поточного стану світового кавового ринку, визначено перспективи його еволюції та чинники, що їх обумовлюють. У межах дослідження успішно вирішено всі поставлені завдання, що створює підґрунтя для формулювання узагальнених висновків.

По-перше, узагальнення теоретичних основ функціонування світового кавового ринку продемонструвало, що він є одним з найважливіших сегментів глобальної агропромислової торгівлі. Кава займає лідируючі позиції серед сировинних продуктів (поступаючись за обсягами міжнародної торгівлі лише нафті) і відіграє вирішальну роль для економік багатьох країн, особливо тих, що належать до Глобального Півдня. Світовий кавовий ринок має чітко виражену структурну особливість, а саме географічний розподіл праці: виробництво сконцентроване переважно в країнах, що розвиваються (Латинська Америка, Африка, Південно-Східна Азія), тоді як основні обсяги споживання і переробки припадають на розвинені країни (Північна Америка, Західна Європа, Японія). Така диспропорція зумовлює нерівномірний розподіл доданої вартості в межах глобального ланцюга постачання кави: країни-експортери переважно реалізують необроблене зерно за порівняно низькими цінами, тоді як значна частина прибутків генерується в сегментах обсмажування, пакування та роздрібної торгівлі в державах-імпортерах. Це явище, відоме як «кавовий парадокс», підтверджує важливість міжнародної координації та застосування справедливих торговельних практик для забезпечення стабільного розвитку галузі.

По-друге, аналіз еволюції світового кавового ринку виявив ключові історичні етапи та закономірності його розвитку. Початково, в епоху колоніалізму, відбулося географічне поширення кавової культури: європейські імперії заснували плантації в тропічних колоніях, що дало початок світовому характеру виробництва (Глобальний Південь) і споживання (метрополії Європи і

Північної Америки). У другій половині XX століття галузь функціонувала під впливом міжнародного регулювання: Міжнародні кавові угоди (ICA) встановили систему квот і мінімальних цін, що сприяло відносній стабілізації ринку в 1960–1980-х роках. Проте лібералізація світової торгівлі кавою наприкінці 1980-х (скасування квот у 1989 р.) кардинально змінила ситуацію: конкуренція посилилася, а ціни почали визначатися ринковими механізмами без прямого регулювання. Внаслідок надлишкової пропозиції у 1990-х роках ціни на каву впали до історичних мінімумів, що спричинило “кавову кризу” початку 2000-х – прибутки виробників різко скоротилися. Згодом ринок адаптувався до нових умов: у 2000–2010-х роках зростає роль транснаціональних корпорацій і біржових платформ у формуванні цін, відбулося зміцнення вертикальної інтеграції (виробники все частіше співпрацюють з трейдерами та обсмажувальниками), а також сформувався сегмент specialty coffee та ініціативи справедливої торгівлі як реакція на виклики нестабільності. Отже, історична динаміка світового кавового ринку демонструє трансформацію від колоніально регульованої моделі до сучасної глобалізованої системи, що поєднує ринкові механізми і добровільні стандарти сталості.

По-третє, в результаті аналізу географічної структури сучасного кавового ринку визначено основні країни-лідери та масштаб їхнього впливу. Бразилія стабільно займає позицію найбільшого виробника та експортера кави у світі – на її частку припадає понад третина глобального виробництва. В’єтнам є другим за обсягами постачальником (приблизно п’ята частина світового обсягу), спеціалізуючись переважно на робусті. До групи ключових експортерів також відносяться Колумбія, Індонезія, Ефіопія, Гондурас та інші країни, кожна з яких займає свою нішу залежно від сортової спеціалізації та умов виробництва. З боку імпорту та споживання найбільшими світовими ринками є Європейський Союз (сукупно близько 25% світового споживання, з лідируючими позиціями Німеччини, Італії, Франції), США (близько 15% споживання) та Японія (найбільший азійський імпортер кави). Таким чином, структура світового кавового ринку залишається асиметричною: виробництво сконцентроване у

країнах Глобального Півдня, тоді як кінцеве споживання та основний прибуток – у розвинених країнах. Це зумовлює орієнтацію експортерів на вимоги якості, встановлені на північних ринках, та підкреслює важливість розвитку внутрішньої переробної інфраструктури в країнах-виробниках для зміцнення їх позицій.

По-четверте, оцінка поточного стану світового кавового ринку показала, що галузь наразі перебуває у фазі відносного зростання і стабілізації, однак відчуває вплив комплексу різноспрямованих факторів. Глобальне виробництво кави досягло рекордних показників (близько 168 млн 60-кілограмових мішків у 2022/23 МР) і загалом відповідає світовому попиту, який постійно зростає. Разом з тим, ринок характеризується циклічністю і волатильністю: періоди надвиробництва супроводжуються падінням цін, а неврожаї чи інші потрясіння призводять до їх різкого зростання. Протягом останнього десятиліття спостерігалися значні коливання цін на каву, зумовлені як фундаментальними ринковими факторами (співвідношення пропозиції та попиту, коливання врожаїв, зміни запасів), так і зовнішніми потрясіннями. До останніх належать, зокрема, пандемія COVID-19 (яка тимчасово стримувала попит і порушувала логістику), екстремальні погодні явища (посухи та заморозки в ключових регіонах виробництва, таких як Бразилія, спричиняли дефіцит і цінові сплески), геополітичні ризики (конфлікти і нестабільність у країнах-виробниках) та логістичні проблеми (збої в ланцюгах постачання, зростання вартості перевезень). Встановлено, що попит на каву загалом є відносно стабільним (через низьку цінову еластичність), але структурно змінюється: у розвинених країнах споживання досягає насичення і виходить на плато, тоді як в регіонах, що розвиваються (Азія, Африка), воно швидко зростає. Важливим соціально-економічним фактором стала також зміна споживчих вподобань: сучасний споживач все більше цінує якість, екологічність та унікальність продукту, що стимулює виробників до сертифікації (Organic, Fairtrade, Rainforest Alliance) і впровадження стандартів сталого розвитку. Таким чином, сучасний світовий кавовий ринок функціонує під впливом сукупності економічних, політичних,

екологічних та соціальних факторів, які визначають його кон'юнктуру і вимагають від учасників гнучких адаптаційних стратегій.

По-п'яте, в межах дослідження було проаналізовано конкурентні стратегії провідних країн-виробників кави, що дозволило виявити різні підходи до забезпечення їх лідерства на ринку. Бразилія, як найбільший виробник кави, реалізує стратегію, засновану на масштабності та ефективності: завдяки сприятливим природно-кліматичним умовам, розвиненій аграрній інфраструктурі, державній підтримці (субсидії, кредити) та високому рівню механізації збирання врожаю ця країна досягла однієї з найнижчих собівартостей виробництва у світі. Така орієнтація на мінімізацію витрат дала змогу Бразилії завоювати і втримувати значну частку глобального ринку. В'єтнам, який посідає другу позицію за обсягами виробництва, дотримується подібної моделі конкурентоспроможності: країна спеціалізується на масовому виробництві робусти, підтримуючи високу продуктивність через механізацію фермерських господарств і активну державну експортну політику. Як результат, В'єтнам забезпечує дуже низьку собівартість продукції та є одним з найконкурентніших постачальників робусти на світовому ринку.

Натомість Колумбія та ряд інших країн обрали стратегію диференціації та якості. Колумбія, з її унікальними високогірними умовами вирощування арабіки, робить акцент на преміальному сегменті: держава підтримує фермерські кооперативи, впроваджує стандарти Fairtrade та просуває на світовий ринок каву високої якості з чітко визначеним теруарним походженням. Хоча собівартість колумбійської кави відносно вища, репутація країни як виробника відбірної арабіки дозволяє їй успішно конкурувати у ніші спеціалізованої кави. Індонезія поєднує обидві моделі: маючи потенціал для значних обсягів виробництва (сприятливий клімат, вулканічні ґрунти), вона одночасно розвиває сегмент якісних сортів (наприклад, копі-лювак), але стикається з внутрішніми викликами – нерівномірністю інфраструктури та різноманітністю плантацій, що ускладнює досягнення стабільності. Ефіопія, історична батьківщина кави, фокусується на specialty-сегменті з урахуванням унікального генетичного різноманіття своїх

сортів, проте її можливості стримуються дрібнотоварною структурою виробництва, низькою механізацією та обмеженим доступом до фінансів, що веде до вищої собівартості. Таким чином, конкурентні переваги на світовому кавовому ринку можуть досягатися різними шляхами: або за рахунок масштабів і низьких витрат (як у випадку Бразилії та В'єтнаму), або через унікальність продукту, високу якість та брендове позиціонування (Колумбія, Ефіопія тощо). Успішна реалізація тієї чи іншої стратегії залежить від поєднання природних умов, рівня технологічного розвитку та державної політики у кожній країні.

По-шосте, на основі проведеного аналізу були визначені перспективні напрями розвитку світового кавового ринку. Одним з головних трендів є географічний зсув попиту: хоча традиційні ринки (Європа, Північна Америка) залишаються найбільшими споживачами, найвищі темпи зростання демонструє Азійсько-Тихоокеанський регіон. Зокрема, у Китаї, Південній Кореї, Індії стрімко розширюється культура споживання кави завдяки урбанізації та появі молодшої платоспроможної аудиторії, що відкриває нові можливості для експортерів. Одночасно, глобально спостерігається посилення вимог до якості та стійкості кавової продукції. Частка specialty coffee (спеціально відібраної високоякісної кави) щороку зростає двозначними темпами, що відображає зміну вподобань споживачів у бік унікальних смакових властивостей, прозорого походження зерна та етичності виробництва. Такі формати, як органічна кава та продукція з сертифікатами Fairtrade/Rainforest Alliance, переходять із вузької ніші в масовий сегмент, оскільки все більше споживачів готові платити за гарантії екологічної та соціальної відповідальності. Крім того, інноваційні продукти і форми споживання (наприклад, готові до вживання напої RTD-кави, капсульна кава для домашнього використання, кавові мікси та альтернативні напої) розширюють ринок, залучаючи нові категорії споживачів. У відповідь на цю диверсифікацію попиту виробники і переробники інвестують у розробку нових блендів, вдосконалення обсмажувальних профілів, дизайн зручного пакування та маркетингові стратегії, орієнтовані на конкретні сегменти (молодь, гурмани, прихильники здорового способу життя тощо). Таким чином, у перспективі ринок

кави ставатиме дедалі більш сегментованим і орієнтованим на якість, а успіх визначатиметься здатністю реагувати на тонші запити різних груп споживачів.

Окрім споживчих зрушень, важливу роль у майбутньому відіграватимуть зміни на стороні пропозиції, зумовлені технологічними та екологічними інноваціями. Очікується, що протягом наступного десятиліття галузь зазнає суттєвої модернізації виробництва – від ферми до фабрики. Передові агротехнології, такі як точне землеробство (precision agriculture), все ширше застосовуватимуться на кавових плантаціях: датчики і дрони допомагатимуть оптимізувати використання води та добрив, автоматизовані системи спрощуватимуть збір урожаю, а штучний інтелект – прогнозувати врожайність і управляти ризиками шкідників чи хвороб. Діджиталізація торгівлі сприятиме скороченню посередників: розвиток електронних бірж, блокчейн-платформ для відстеження походження та смарт-контрактів може підвищити прозорість і справедливість розподілу доходів у ланцюгу постачання. Паралельно, тренд на екологічну сталість визначатиме технологічні рішення в обробці та переробці кави: уже з'являються електричні ростери та енергоефективні способи обсмаження, упроваджуються zero-waste підходи (переробка кавової лушпайки на біопаливо, виробництво органічних добрив з відходів), мінімізується використання одноразових матеріалів у пакуванні. Кавова індустрія дедалі більше інтегрує принципи циркулярної економіки, коли побічні продукти знаходять нове комерційне застосування, зменшуючи екологічний слід виробництва. Такі нововведення не лише відповідають викликам зміни клімату і вимогам регуляторів щодо вуглецево нейтральних поставок, а й відкривають перед виробниками можливості для зниження витрат та отримання додаткового доходу (продаж побічної продукції, преміальні ціни на “зелену” каву тощо). Отже, перспективи галузі пов'язуються з подальшою науково-технічною революцією та екологізацією виробництва: конкурентоспроможність учасників ринку залежатиме від їх здатності впроваджувати інновації та дотримуватися принципів сталого розвитку.

На основі отриманих результатів дослідження сформульовано пропозиції автора щодо забезпечення сталого розвитку світового кавового ринку в довгостроковій перспективі. По-перше, доцільною є диверсифікація економік країн-виробників кави та підвищення рівня внутрішньої переробки. Надмірна залежність від монокультури кави робить національні господарства вразливими до ринкових коливань, тому урядам варто стимулювати розвиток інших експортоорієнтованих галузей (аграрних і неаграрних) для зменшення ризиків. Одночасно, розбудова власних потужностей з глибокої переробки кавового зерна (обсмажування, виробництво розчинної кави, готових напоїв тощо) і просування на зовнішні ринки готової продукції сприятиме збільшенню частки доданої вартості, що залишається у країнах Глобального Півдня. Такий підхід дозволить експортерам поступово відходити від ролі суто сировинних постачальників та отримувати стабільніші доходи навіть за нестабільних світових цін на сировину.

По-друге, необхідно активізувати впровадження сталих та інноваційних практик у виробництво кави на світовому рівні. Йдеться, з одного боку, про підтримку малих фермерів і національних виробників у переході до екологічно дружніх технологій: органічного землеробства, тіньового вирощування (агролісництва), раціонального використання водних ресурсів. Це може здійснюватися через освітні програми, пільгове кредитування на “зелені” проекти, поширення успішного досвіду сталого господарювання. З іншого боку, слід стимулювати технологічне переоснащення галузі в країнах-експортерах: інвестиції в механізацію, сучасне обладнання для обробки та зберігання кави, впровадження ІТ-рішень для логістики й маркетингу (онлайн-аукціони, прямі платформи збуту). Міжнародна технічна допомога і партнерські програми розвинених країн з виробниками здатні прискорити трансфер технологій. Загалом, такі заходи підвищать продуктивність і якість продукції, допоможуть виробникам адаптуватися до викликів зміни клімату та зміцнити свої конкурентні позиції через ефективніше використання ресурсів.

По-третє, важливим напрямом є посилення міжнародної координації та підтримки для стабілізації кавового ринку і захисту інтересів найуразливіших

його учасників. Доцільно розширювати масштаби та інструменти ініціатив справедливої торгівлі (Fairtrade, Rainforest Alliance та ін.), які забезпечують фермерам мінімальні ціни та премії за сталий розвиток – це стимулюватиме подальше дотримання соціальних і екологічних стандартів у виробництві кави. Важливо також удосконалювати механізми страхування цінових ризиків і фінансової підтримки виробників: створення стабілізаційних фондів, впровадження інструментів хеджування цін на національному рівні, програми страхування врожаїв від кліматичних катаклізмів допоможуть пом'якшити наслідки волатильності ринку для фермерів. Роль Міжнародної кавової організації (ICO) та інших профільних міжнародних органів має полягати у налагодженні діалогу між країнами-експортерами і імпортерами щодо питань прозорості ринку, обміну інформацією про виробництво і споживання, координації зусиль зі сталого розвитку галузі. Активна участь держав і корпорацій у спільних програмах – від підтримки дрібних фермерських господарств до боротьби з зміною клімату – закладе основу для більш збалансованого і справедливого функціонування світового кавового ринку.

Загалом, результати роботи підтверджують, що світовий кавовий ринок є динамічною системою, яка перебуває в процесі трансформації під впливом нових економічних реалій, технологічних змін та суспільних вимог. Досягнення сталого розвитку цього ринку потребує узгоджених дій усіх зацікавлених сторін – від фермерів і національних урядів до міжнародних організацій та бізнес-спільноти. Реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню стабільності, ефективності й справедливості в світовому кавовому секторі, забезпечуючи вигоди як країнам-виробникам, так і кінцевим споживачам та світовій економіці в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. International Coffee Organization. (2024). Coffee Market Report – December 2024. URL: <https://www.ico.org/documents/cy2024-25/cmr-1224-e.pdf> (дата звернення: 18.02.2025).
2. FAO. (2024). Global Agricultural Markets and Trade. URL: <https://www.fao.org/newsroom/detail/adverse-climatic-conditions-drive-coffee-prices-to-highest-level-in-years/en> (дата звернення: 18.02.2025).
3. Лисенко Ю. Г. Міжнародна торгівля аграрною продукцією: теорія, практика, перспективи. – Київ: Центр учбової літератури, 2023.
4. MDPI. (2022). Sustainability in Coffee Supply Chains. URL: <https://www.mdpi.com/2071-1050/14/1/459> (дата звернення: 18.02.2025).
5. World Economic Forum. (2020). Quality coffee can boost local economies and benefit farmers. URL: <https://www.weforum.org/stories/2020/08/quality-coffee-can-boost-local-economies-and-benefit-farmers/> (дата звернення: 18.02.2025).
6. USDA Foreign Agricultural Service. (2024). Coffee: World Markets and Trade. URL: <https://www.fas.usda.gov/sites/default/files/2024-12/coffee.pdf> (дата звернення: 18.02.2025).
7. FAO. (2024). Agro-Ecological Zoning for Coffee. URL: https://www.faoswalim.org/resources/Agriculture/AGRO-ECOLOGICAL_ZONING_Guidelines.pdf (дата звернення: 18.02.2025).
8. Statista. (2024). Global Coffee Production by Country. URL: <https://www.statista.com/statistics/268135/ranking-of-coffee-exporting-countries/> (дата звернення: 18.02.2025).
9. ICO. (2023). Coffee Development Report. URL: <http://www.icocoffee.org/documents/cy2024-25/coffee-development-report-2022-23.pdf> (дата звернення: 18.02.2025).
10. MDPI. (2022). Coffee, Gender, and Sustainability. URL: <https://www.mdpi.com/2071-1050/14/19/11928> (дата звернення: 18.04.2025).

11. ScienceDirect. (2023). Climate Adaptation for Arabica Coffee. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S016788092200490X> (дата звернення: 18.02.2025).
12. Open Knowledge Repository. Ethiopia Country Climate and Development Report (2024) URL: <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/4078dcb0-8b1a-4dad-b711-574538001257/content> (дата звернення: 18.02.2025).
13. Понте С., Грабс Й. Еволюція влади у глобальному ланцюзі створення вартості кави та виробничій мережі. *Журнал економічної географії*. 2019. Т. 19, № 4. С. 803–828.
14. Fairtrade International. (2023). *Impact Report*. URL: <https://www.fairtrade.net/en/get-involved/library/2023-annual-report.html> (дата звернення: 27.02.2025).
15. Commodity Trading Guru. URL: <https://commoditytrading.guru/commodities/who-moves-the-coffee-markets-meet-the-worlds-largest-green-coffee-traders/> (дата звернення: 27.02.2025).
16. The Business Research Company. URL: <https://www.thebusinessresearchcompany.com/report/green-coffee-global-market-report> (дата звернення: 27.02.2025).
17. Coffee Intelligence. Green coffee consolidation. URL: <https://intelligence.coffee/2024/03/green-coffee-trade-consolidation/> (дата звернення: 27.02.2025).
18. Fairtrade Foundation. (2023). Follow the Coffee Money Report. URL: <https://www.fairtrade.org.uk/wp-content/uploads/2024/09/Fairtrade-AIR-2023.pdf> (дата звернення: 27.02.2025).
19. ICO. (2024). Coffee Value Chain Dynamics. URL: <https://ico.org/specialized-reports/> (дата звернення: 27.02.2025).
20. Oxfam. (2023). URL: Addressing the Coffee Value Gap. https://www.oxfam.org.uk/documents/766/231218_Oxfam_AR22-23_v11.pdf (дата звернення: 27.02.2025).

21. Coffee Barometer. (2020). URL: Market Analysis Report. <https://hivos.org/assets/2021/01/Coffee-Barometer-2020.pdf> (дата звернення: 27.02.2025).

22. Qahwa World – Top 10 Largest Coffee Companies of 2024. URL: <https://qahwaworld.com/news/top-10-largest-coffee-companies-of-2024-whos-leading-the-global-market/> (дата звернення: 27.02.2025).

Nestlé Global. (2024). Coffee Sustainability Report. URL: <https://www.nestle.com/sites/default/files/2025-02/annual-review-2024-en.pdf> (дата звернення: 06.03.2025).

24. JDE Peet's. (2023). Annual Sustainability Review. URL: <https://www.jdepeets.com/siteassets/home/investors/annual-reports/jde-peets-annual-report-2023.pdf> (дата звернення: 06.03.2025).

25. SCA. (2023). What is Specialty Coffee? URL: <https://sca.coffee/research/what-is-specialty-coffee> (дата звернення: 06.03.2025).

26. ScienceDirect. (2024). Coffee: A comprehensive overview of origin, market, and the quality. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0924224424000876> (дата звернення: 06.03.2025).

27. World Bank. (2022). Commodity Markets: Evolution, Challenges, and Policies. URL: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/b4ff84b2d5dc4d0963a5074102460cc1-0350012022/original/Commodity-Markets.pdf> (дата звернення: 06.03.2025).

28. ScienceDirect. (2023). Structural analysis of the future of the coffee industry in the.... URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2405844024038581> (дата звернення: 06.03.2025).

29. Reuters. (2023). Britain signs global coffee agreement in bid to boost industry. URL: <https://www.reuters.com/markets/commodities/britain-signs-global-coffee-agreement-bid-boost-industry-2023-04-21/> (дата звернення: 06.03.2025).

30. Reuters. (2023). Global coffee market to clock 7.3 mln bag deficit in 2022/23, ICO says. URL: <https://www.reuters.com/article/markets/commodities/global-coffee-market-to-clock-73-mln-bag-deficit-in-2022-23-idUSL8N37Y3XQ/> (дата звернення: 06.03.2025).
31. World Bank. (2024). Global Economic Prospects -- January 2024. URL: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/661f109500bf58fa36a4a46eeace6786-0050012024/original/GEP-Jan-2024.pdf> (дата звернення: 06.03.2025).
32. Fairtrade Foundation. (2023). Fairtrade to increase coffee Minimum Price. URL: <https://www.fairtrade.org.uk/media-centre/news/fairtrade-increase-coffee-minimum-price/> (дата звернення: 14.03.2025).
33. Statista. (2023). Coffee - Worldwide | Statista Market Forecast. URL: <https://www.statista.com/outlook/cmo/hot-drinks/coffee/worldwide> (дата звернення: 14.03.2025).
34. International Coffee Organization. Coffee Market Report – December 2024. URL: <https://www.ico.org/documents/cy2023-24/cmr-0224-e.pdf> (дата звернення: 14.03.2025).
35. United States Department of Agriculture (USDA). Coffee: World Markets and Trade. December 2023. URL: <https://apps.fas.usda.gov/psdonline/circulars/coffee.pdf> (дата звернення: 14.03.2025).
36. Statista. Leading coffee producing countries worldwide in 2024. URL: <https://www.statista.com/statistics/268880/coffee-production-worldwide-by-country/> (дата звернення: 14.03.2025).
37. Statista. Coffee imports by country (2024). URL: <https://www.statista.com/statistics/444496/top-coffee-importers-worldwide/> (дата звернення: 14.03.2025).
38. OEC. Coffee imports by country (2023). URL: <https://оес.world/en/profile/hs/coffee> (дата звернення: 14.03.2025).

39. Trade Map. Coffee imports by country and year. URL: https://www.trademap.org/Country_SelProduct_TS.aspx (дата звернення: 14.03.2025).

40. International Coffee Organization. Coffee Development Report 2022. URL: <https://www.ico.org/documents/cy2021-22/coffee-development-report-2022-e.pdf> (дата звернення: 14.03.2025).

41. UNCTAD. Trade and logistics in coffee value chains. 2023. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/ditc2023d3_en.pdf (дата звернення: 14.03.2025).

42. ICO. Report on Global Coffee Funding Mechanisms. June 2024. URL: <https://www.icocoffee.org/documents/cy2023-24/report-global-coffee-funding-mechanisms-june-2024-e.pdf> (дата звернення: 14.03.2025).

43. World Bank. Coffee Markets and Development. 2023. URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/830491673234580537/global-coffee-markets-and-developing-countries> (дата звернення: 14.03.2025).

44. FAO. Coffee and sustainability in developing countries. 2022. URL: <https://www.fao.org/3/cc1844en/cc1844en.pdf> (дата звернення: 26.03.2025)

45. Nestlé. Nescafé Plan 2030 Progress Report (2023). URL: <https://www.nestle.com/sites/default/files/2024-05/nescafe-plan-2030-progress-report-2023.pdf> (дата звернення: 26.03.2025)

46. Starbucks. Global Impact Report (2023). URL: <https://about.starbucks.com/uploads/2025/02/FY2023-Starbucks-Global-Impact-Report.pdf> (дата звернення: 26.03.2025)

47. JDE Peet's. Annual Report (2023). URL: <https://www.jdepeets.com/siteassets/home/investors/annual-reports/jde-peets-annual-report-2023.pdf> (дата звернення: 26.03.2025)

48. International Coffee Organization. Coffee Market Report – December 2023. London: ICO, 2023. 12 p. URL: <https://www.ico.org/documents/cy2022-23/cmr-1223-e.pdf> (дата звернення: 08.04.2025)

49. International Coffee Organization. Coffee Development Report 2022: The Future of Coffee: Investing in Youth and Innovation. London: ICO, 2022. 78 p. URL: <https://www.ico.org/documents/cy2021-22/coffee-development-report-2022-e.pdf> (дата звернення: 08.04.2025).

50. Statista. Leading coffee producing countries worldwide in 2024. URL: <https://www.statista.com/statistics/268880/coffee-production-worldwide-by-country/> (дата звернення: 08.04.2025).

51. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). Commodities at a Glance: Special Issue on Coffee. New York and Geneva: United Nations, 2023. 48 p. URL: <https://unctad.org/publication/commodities-glance-special-issue-coffee> (дата звернення: 08.04.2025).

52. USDA. Coffee: World Markets and Trade – 2024. URL: <https://apps.fas.usda.gov/psdonline/circulars/coffee.pdf> (дата звернення: 08.04.2025).

53. Trading Economics. Coffee – Historical Data, Forecasts. URL: <https://tradingeconomics.com/commodity/coffee> (дата звернення: 08.04.2025).

54. World Bank. Commodity Markets Outlook – October 2023. Washington, D.C.: World Bank, 2023. URL: <https://www.worldbank.org/en/research/commodity-markets> (дата звернення: 08.04.2025).

55. International Trade Centre. Coffee: Product Analysis & Market Trends. Geneva: ITC, 2023. 22 p. URL: https://www.intracen.org/uploadedFiles/intracenorg/Content/Exporters/Sectors/Food_and_agriculture/Coffee/Coffee%20Market%20Trends%202023.pdf (дата звернення: 08.04.2025).

56. Statista. Worldwide coffee consumption 2012/13 to 2023/24. URL: <https://www.statista.com/statistics/263311/worldwide-coffee-consumption/> (дата звернення: 08.04.2025).

57. FAO. Coffee Market Brief: Brazil and Vietnam – Performance and Trade Trends. Rome: FAO, 2022. URL: <https://www.fao.org/3/cc3071en/cc3071en.pdf> (дата звернення: 17.04.2025).

58. UNCTAD. Coffee value chains and trade policy impacts in producing countries. Geneva: UNCTAD, 2023. URL: <https://unctad.org/webflyer/coffee-value-chains-trade-and-development> (дата звернення: 17.04.2025).

59. World Bank. Coffee in a Changing Climate: Impacts and Adaptation Strategies. Washington, D.C.: World Bank, 2023. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/climatechange/publication/coffee-in-a-changing-climate> (дата звернення: 17.04.2025).

60. International Coffee Organization. Coffee and Climate: Challenges and Solutions. London: ICO, 2022. URL: <https://www.ico.org/news/coffee-climate-report-2022.pdf> (дата звернення: 17.04.2025).

61. Trading Economics. Brazil Coffee Production and Price Data 2022–2024. URL: <https://tradingeconomics.com/brazil/coffee>

62. FAO. Coffee Market Brief: Brazil and Vietnam – Performance and Trade Trends. Rome: FAO, 2022. URL: <https://www.fao.org/3/cc3071en/cc3071en.pdf> (дата звернення: 08.05.2025).

63. Agrilinks. How Smallholder Coffee Farmers Navigate a Changing Climate. USAID Feed the Future, 2023. URL: <https://www.agrilinks.org/post/how-smallholder-coffee-farmers-navigate-changing-climate-data-and-innovation-central-america> (дата звернення: 17.04.2025).

64. World Bank. Coffee Sector and Youth Employment in East Africa. Washington, D.C.: World Bank, 2022. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/feature/2022/11/15/youth-employment-and-coffee-sector-in-east-africa> (дата звернення: 08.05.2025).

65. FAO. Coffee and Development: Socio-Economic Importance in Africa and Latin America. Rome: FAO, 2023. URL: <https://www.fao.org/coffee/socioeconomic-overview-2023> (дата звернення: 08.05.2025).

66. International Coffee Organization. Coffee Development Report 2022: The Future of Coffee: Investing in Youth and Innovation. London: ICO, 2022. 78 p. URL: <https://www.ico.org/documents/cy2021-22/coffee-development-report-2022-e.pdf> (дата звернення: 08.05.2025).

67. Agrilinks. How Smallholder Coffee Farmers Navigate a Changing Climate. USAID Feed the Future, 2023. URL: <https://www.agrilinks.org/post/how-smallholder-coffee-farmers-navigate-changing-climate-data-and-innovation-central-america> (дата звернення: 08.05.2025).

68. UNCTAD. Coffee value chains and trade policy impacts in producing countries. Geneva: UNCTAD, 2023. URL: <https://unctad.org/webflyer/coffee-value-chains-trade-and-development> (дата звернення: 08.05.2025).

69. Bloomberg News. Coffee consumption to rise 1%-2% per year through 2030, ICO says. The Star. 12 грудня 2022. URL: <https://www.thestar.com/business/2022/12/12/coffee-consumption-to-rise-1-2-per-year-through-2030-ico-says.html> (дата звернення: 08.05.2025).

70. Coffee Barometer. Global Coffee Economy 2023. 2023. URL: <https://coffeebarometer.org/2023/> (дата звернення: 08.05.2025).

71. World Bank. Cocoa and Coffee Prices Rebound on Renewed Supply Concerns. Washington, D.C.: World Bank, 2025. URL: <https://blogs.worldbank.org/en/opendata/cocoa-and-coffee-prices-rebound-on-renewed-supply-concerns> (дата звернення: 08.05.2025).

72. International Coffee Organization (ICO). ICO Annual Review 2022/23. London: ICO, 2023. URL: <https://www.ico.org/documents/cy2022-23/annual-review-2022-23-e.pdf> (дата звернення: 08.05.2025).

73. Coffee Barometer. Global Consumption Statistics. 2023. URL: <https://coffeebarometer.org/data/consumption/> (дата звернення: 08.05.2025).

74. USDA Foreign Agricultural Service. India: Coffee Annual 2025. GAIN Report IN2025-0028. Washington, D.C., 2025. URL: <https://apps.fas.usda.gov> (дата звернення: 10.05.2025).

75. USDA Foreign Agricultural Service. Coffee: World Markets and Trade. December 2024. URL: <https://downloads.usda.library.cornell.edu/usda-esmis/files/m900nt40f/1j92j338n/gq67mm22c/coffee.pdf> (дата звернення: 10.05.2025).

76. Specialty Coffee Association. National Coffee Data Trends – Spring 2024 Specialty Breakout Report. London: SCA, 2024. URL: <https://ru.scribd.com/document/781409588/2024-National-Coffee-Data-Trends-Specialty-Coffee-Report-The-National-Coffee-Association-of-USA> (дата звернення: 10.05.2025).

77. National Coffee Association. Daily coffee consumption at 20-year high. NCA News. 11 квітня 2024. URL: <https://www.ncausa.org/Newsroom/Daily-coffee-consumption-at-20-year-high-up-nearly-40> (дата звернення: 10.05.2025).

78. World Coffee Portal. Nestlé banking on coffee brands as high costs hit sales globally. 18 лютого 2025. URL: <https://www.worldcoffeeportal.com/news/nestle-banking-on-coffee-brands-as-high-costs-hit-sales-globally/> (дата звернення: 10.05.2025).

79. International Coffee Organization. Coffee Market Report: China Imports Surge in 2023/24. London: ICO, 2024. URL: https://icocoffee.org/documents/cy2023-24/Coffee_Report_and_Outlook_December_2023_ICO.pdf (дата звернення: 10.05.2025).

80. Reuters. Starbucks Expands China Footprint with 4000 Stores. 2024. URL: <https://www.reuters.com/business/retail-consumer/starbuckss-china-comeback-relies-right-partner-brewing-back-vibe-2025-03-05/> (дата звернення: 10.05.2025).

81. USDA Foreign Agricultural Service. India: Coffee Annual. GAIN Report IN2025-0028. Washington, D.C.: USDA FAS, 2025. URL: https://apps.fas.usda.gov/newgainapi/api/Report/DownloadReportByFileName?fileName=Coffee%20Annual_New%20Delhi_India_IN2025-0028.pdf (дата звернення: 10.05.2025).

82. World Coffee Portal. Project Café USA 2025. London: Allegra Strategies, 2025. URL: <https://www.worldcoffeeportal.com/industry-report/project-cafe-usa-2025/> (дата звернення: 10.05.2025).

83. Nestlé. Annual Financial Report: Coffee Segment Performance. Vevey: Nestlé S.A., 2025. URL: <https://www.nestle.com/sites/default/files/2025-02/2024-financial-statements-en.pdf> (дата звернення: 10.05.2025).

84. JDE Peet's. Investor Relations – Q4 Coffee Segment Results. Amsterdam: JDE Peet's, 2024. URL: <https://www.jdepeets.com/news-container/jde-peets-reports-full-year-results-2024-3032553/> (дата звернення: 10.05.2025).

85. International Trade Centre. Coffee Guide: Circular Economy and Waste Distribution in Coffee-Producing Countries. Geneva: ITC, 2024. URL: <https://intracen.org/coffee-guide> (дата звернення: 14.05.2025).

86. International Coffee Organization. Coffee Development Report: Towards a Circular Coffee Economy. London: ICO, 2023. 76 p.

87. International Coffee Organization. Circular Coffee Potential in Developing Economies. Annual Brief. London: ICO, 2024. 12 p.

88. Reuters. Biowaste Startup Turns Coffee Husk into Packaging in Central America. March 2023. URL: <https://www.reuters.com/markets/commodities/biowaste-startup-coffee-husk-packaging-2023-03-18> (дата звернення: 14.05.2025).

89. Paulig Group. Sustainability Investment Report. Helsinki: Paulig, 2023. URL: <https://www.pauliggroup.com/sustainability-report-2023> (дата звернення: 14.05.2025).

90. Nestlé. Nescafé Plan 2030: Sustainability Press Briefing. Vevey: Nestlé, 2024. URL: <https://www.nestle.com/media/news/nescafe-plan-2030-sustainability-briefing> (дата звернення: 14.05.2025).

91. Шевченко О. А. Зовнішньоекономічна діяльність в аграрному секторі: сучасні виклики та перспективи. – Харків: Факт, 2022. URL: https://scholar.google.com/scholar_lookup?hl=uk&title=Зовнішньоекономічна+діял

ьність+в+аграрному+секторі&author=O.+A.+Шевченко (дата звернення: 14.05.2025).

92. Школьник І. О. Експортний потенціал України в аграрній сфері: конкурентні переваги та виклики. – Одеса: Астропринт, 2021. URL: https://scholar.google.com/scholar_lookup?hl=uk&title=Експортний+потенціал+України+в+аграрній+сфері&author=I.+O.+Школьник (дата звернення: 14.05.2025).

93. Геєць В. М. Торгівля агропродовольчою продукцією: стратегічні орієнтири країн, що розвиваються. – Львів: Сполом, 2020. URL: https://scholar.google.com/scholar_lookup?hl=uk&title=Торгівля+агропродовольчою+продукцією&author=V.+M.+Геєць (дата звернення: 14.05.2025).

94. Бейтс Р. Г. Політика відкритої економіки: політична економія світової торгівлі кавою. Принстон: Princeton University Press, 1997. 221 с.

95. Давірон Б., Понте С. Кавовий парадокс: глобальні ринки, торгівля сировиною та ілюзорна обіцянка розвитку. Лондон: Zed Books, 2005. 288 с.

96. Талбот Дж. М. Підстави для згоди: політична економія товарного ланцюга кави. Ланхам: Rowman & Littlefield, 2004. 227 с.

97. Липов В. В. Формування міжнародної конкурентоспроможності підприємств аграрного сектору економіки. Економіка АПК. 2020. № 6. С. 91–98. URL:

https://scholar.google.com/scholar_lookup?hl=uk&title=Формування+міжнародної+конкурентоспроможності+підприємств+аграрного+сектору&author=V.+V.+Липов (дата звернення: 14.05.2025).